

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Katedra jihoslovanských a balkanistických studií

Diplomová práce

Bc. Andrea Schneiderová

Romové v rumunské kultuře

Romany people in Romanian culture

Praha 2018

Vedoucí práce: PhDr. Jiří Našinec

Ráda bych poděkovala PhDr. Jiřímu Našincovi za cenné rady, věcné připomínky a vstřícnost při konzultacích a vypracování diplomové práce.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 6. srpna 2018

Bc. Andrea Schneiderová

Klíčová slova

kultura, Romové, Rumunsko

Keywords

culture, Romany people, Romania

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá Romy, jednou z nejpočetnějších menšin v Rumunsku. Jejich kultura je součástí země již po staletí, a tak nemůže být opomenut jistý dopad na rumunskou společnost. Ne ve všech případech je vliv pozitivní, proto se práce bude věnovat jednotlivým odvětvím zvlášť. První část rozebírá historii Romů od jejich odchodu z Indie přes příchod do Rumunska ve 14. století až po dnešní dobu. V práci bude popsáno, jaká je momentální situace Romů, jak z kulturního, tak jazykového a sociálního hlediska. Následující kapitoly se zaměří na řemesla, jazyk, literaturu, další umění a jejich význam v rumunském prostředí. V některých případech se může jednat o díla Neromů, jimž byli Romové předlohou v kresbách, fotografiích, literatuře i hudbě. V jiném případě se jedná o samotné Romy, jejich jazyk, kulturu i umění, jež zanechaly v Rumunsku stopu. Zda Romové ovlivnili Rumunsko, zkoumá také dotazník, jenž byl předložen Rumunům různého věku i pohlaví. Výsledky dotazníku jsou rozebrány, případně porovnány s fakty, které vyplývají z teoretické části.

Abstract

This thesis deals with the Roma, one of the largest and most influential cultural minority groups in Romania. Their culture has been part of the country for centuries, and consequently they have had a significant impact on Romanian culture and society. Not in all cases the influence is positive, therefore the diploma thesis will deal with individual branches(cases / parts) separately. The first part discusses the history of the Roma since their departure from India, through their arrival in Romania in the 14th century, until today. The thesis will describe the current situation of the Roma, both from a cultural, linguistic and social point of view. The following chapters will focus on craft, language, literature, and other arts and their significance in the Romanian environment. In some cases, it may be the work of the non-Romani, the Roma being the subject of drawings, photographs, literature and music. In another case, they are the Roma themselves, their language, culture and art, which left a trace in Romania. Whether or whether not the Roma have influenced Romania examines a questionnaire that was submitted to Romanians of different age and gender. The results of the questionnaire are analyzed and compared with the facts resulting from the diploma thesis.

Obsah

1.	Úvod	8
2.	Historie	10
2.1	Původ Romů.....	10
2.2	Jazyk jako hlavní důkaz indického původu	11
2.3	Příchod na rumunské území	12
2.4	18.–19. století	13
2.5	20. století	15
3.	Romové v dnešní době	22
3.1	Kolik Romů žije v Rumunsku?	22
3.2	Náboženství a kultura.....	23
3.3	Diskriminace	25
4.	Jazyk	27
4.1	Rumunské lexikum pocházející z romštiny	27
4.2	Etnonyma	36
5.	Literatura	38
5.1	Díla týkající se osvobození Romů (19. století)	38
5.2	Literatura 20. století	40
6.	Kultura	42
6.1	Řemesla	42
6.2	Slavní Romové	45
6.3	Umění.....	46
7.	Výsledky dotazníků	49
8.	Závěr	54
9.	Rezumat în limba română	57

10. Seznam použité literatury	61
11. Seznam příloh.....	65
Dotazníky	I
Obrázky	VII

Seznam použitých zkratk:

atd. a tak dále

např. například

tj. to jest

tzv. takzvaný

rom. romština

1. Úvod

Romové jsou a po staletí byli jedním z nejpočetnějších etnik v Rumunsku. Ačkoliv je jejich pravlastí jednoznačně Indie, mnoho lidí se mylně domnívá, že pocházejí z Rumunska. Jejich počet je zde oproti jiným evropským státům tak markantní, že existují tací, kteří si Romy s Rumunskem nejen automaticky spojují, ale také předpokládají, že v této zemi žijí převážně Romové či dokonce považují Rumuny za Romy. V samotném Rumunsku takové názory samozřejmě neexistují, ba naopak, obvykle se striktně rozděluje, kdo je Rumun a kdo Rom, případně do jaké romské podskupiny spadá.

Rumunským Romům se věnovalo už široké spektrum odborných prací, nicméně stále je to téma jaksi tabuizované, jelikož romský vliv na rumunskou kulturu málokdo přiznává. Zřídka se setkáme s Rumunem, který, ačkoli není rasista, dokáže bez okolků připustit, že Romové jsou součástí rumunské kultury, jsou zcela rovni Rumunům a jejich kultura jim mnohé dala.

Pohled na Romy může být dle mého názoru trojí: ten, kdy je lidé opravdu odsuzují, jsou až rasisty. Druhý, kdy lidé Romy neodsuzují, přijímají je jako součást národa, ale přesto k nim mají jakýsi odstup, případně předsudky. Cožpak jste se nikdy nesetkali s větou „ten umí ale krásně zpívat, vždyť je to Cikán“ nebo „kdo jiný mohl krást, než Cikáni“. Romové jsou etnikum, jemuž jsou přisuzovány různé vlastnosti, ať už kladné či záporné, ale málokdo se z nich dokáže vymanit. Třetí, jen velice úzká skupina, je dokáže považovat za zcela rovnoprávné občany nemít k nim žádné předsudky.

Diplomová práce se bude věnovat Romům v Rumunsku, a především tomu, jak jejich život, jazyk a kultura dokázaly ovlivnit Rumunsko a jeho obyvatele. V práci se zaměřím na jednotlivé oblasti, které měly, či můžeme předpokládat, že měly dopad na rumunskou kulturu. Jedná se o zmíněný jazyk, literaturu, hudbu i další umění. V některých oblastech dochází k převzetí, jež je zcela jistě romského původu, jinde je původ pouze předpokládán. Rozdílnost můžeme rovněž pozorovat v tom, zda je jedná o jevy, které se v Rumunsku objevují, ale jsou stále přisuzovány Romům, či se tyto jevy zcela asimilovaly a dnešní uživatelé mnohdy ani netuší, že se jedná o romský vliv.

Prvním cílem této práce bude přiblížit historické okolnosti, původ Romů a jejich příchod do Rumunska. Dále se zaměří na to, jak jsou Romové nazíráni dnes, kolik jich v Rumunsku ve skutečnosti je a jaké jsou jejich životní podmínky. V práci též nesmíme

opomenout jazyk, přesněji jaká slova dala romština rumunštině. V této části práce bych se také ráda věnovala rozdílnosti slov Rom a Cikán, stejně jako v rumunské variantě *rom* a *țigan*. Dále bych ráda osvětlila podobnost mezi slovy *Rom* a *Rumun*, jež připadají nápadně podobná nejen lidem neznalým jejich původ.

Následující kapitola se bude zabývat literaturou, která byla psaná o Romech. První literatura o tomto etniku začala vznikat v 19. století, a to především v souvislosti s otroctvím. Díla, jež byla psaná ve 20. století, je zobrazovala už v různém světle. Stejně jako literatura, bylo i umění zprvu vytvářeno zvláště Neromy. Samotní Romové se začali angažovat až v posledních desetiletích, a to zejména po pádu komunistického režimu. To, zda byli Romové předlohou pro umělecká díla, a jakým způsobem byli zobrazováni, nám může říct mnohé o dané době i o tom, zda Romové byli etnikem prakticky asimilovaným či naopak vyčnívali ze společnosti. Do této kapitoly bude rovněž zařazeno téma řemesel Romů. Je známo, že toto etnikum mělo vždy svůj vlastní způsob obživy, není však jasné, zda zmíněná řemesla ovlivnila životy Rumunů a měla pro Rumunsko určitý přínos. V tomto úseku práce se budu rovněž zabývat Romy, kteří ať už zcela přijatí za rovnoprávné etnikum či ne, se v Rumunsku proslavili, a jejich osobní přínos pro vzájemné porozumění většinové a menšinové společnosti byl nezanedbatelný. Jde o známé osobnosti, ať už o politiky, zpěváky či jiné umělce. Jedni jsou přijímáni s nadšením, druzí s jemným opovržením, ovšem jejich vliv a proslulost je nesporná.

V neposlední řadě se práce zaměří na to, jak Rumuni Romy vnímají. K tomu nám poslouží anonymní dotazník. Otázky v první části nám umožní poznat, jakého původu je daný člověk, jakého pohlaví a národnosti. Druhá část dotazníku bude obsahovat otázky týkající se přímo Romů, tedy jak je dotyčný vnímá, jaký mají dle něj vliv na jeho zemi či jak se Romové asimilovali do dané kultury. Ve výsledcích dotazníku tak budeme moci vykreslit, jak lidé tuto menšinu vnímají.

V této diplomové práci nebude jistě dostatek prostoru, aby mohla obsáhnout veškeré informace o dané menšině, pokusím se však co nejlépe a nejpřesněji obsáhnout informace, které by nejen rumunistům, ale i laikům, mohly přinést nové informace, či shrnutí o Romech a jejich vlivu v Rumunsku.

2. Historie

2.1 Původ Romů

Romové jsou etnikum pocházející ze střední či severozápadní Indie, ovšem dlouho byl jejich původ neznámý nebo jim byl nesprávně přisuzován jiný původ. Neznámá pravlast i důvody odchodu vyvolaly množství pověstí a teorií. Přestože měli Romové složité postavení, neznámý původ a čelili po staletí různým tlakům, podařilo se jim jakožto etniku přežít a uchovat si svoji identitu. Důvod i přesné časové určení opuštění jejich vlasti není známé. Obvykle se uvádí doba mezi 3. stoletím př. n. l. – 10. stoletím n. l.¹; jestli však odcházeli již za Alexandra Velikého, nebo na konci 10. století s kupci, není dosud objasněno.

O migraci Romů z Indie existuje několik hypotéz. Každý, kdo se Romy zabývá, může mít jinou teorii. Mohli být tatarskými otroky, ale také odejít například s armádou. Do Evropy se pravděpodobně dostávali ve dvou proudech, jedním přes Afriku do Španělska a druhým přes Turecko na Balkánský poloostrov. Proud vedoucí přes Afriku může být důvodem k existenci hypotéz o původu Romů z Egypta. „*V 15. a 16. století, kdy do střední a západní Evropy přicházely první cikánské skupiny, jim lidé říkali Bohémové, Egyptané či Saraceni. Slovo Saracén tehdy znamenalo "pohan"nebo "divoch". Právě tehdy se začaly mezi lidmi šířit různé fantastické příběhy. Říkalo se, že Cikáni odvozují svůj původ od Noemova syna Cháma, od kněží bohyně Isis či dokonce od obyvatel bájně Atlantidy. Za Bohémy a Egyptany se nejednou označovali sami Cikáni, když jednali s feudálními pány nebo městskými úředníky o průchodu určitou oblastí. V jejich čele stáli "baroni" či "vojvodové" z Malého Egypta.*“² Malým Egyptem byly často nazývány různé oblasti, kde se Romové usazovali, jako například Empirea v Řecku.

V Evropě se začali objevovat ve 14. století. Neznamená to však, že v této době i odešli z pravlasti, jelikož migrace z Indie do Evropy neproběhla naráz, nýbrž v různých vlnách během více než 500 let. Od svého odchodu až do 14. století, než se objevili na starém kontinentě, procházeli různým územím.

---

¹Příběh Romů: [katalog ke stálé expozici Muzea romské kultury. Brno: Muzeum romské kultury, c2012. s. 4. ISBN 978-80-86656-21-2.

²KENRICK, Donald. *Cikáni na cestě z Indie do Evropy*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 2003. s. 13. ISBN 80-244-0589-x.

Je zřejmé, že Romové pobývali při cestě do Evropy delší dobu v Persii a následně v Arménii, jak můžeme pozorovat na změnách v jazyce. Dále začali migrovat do Byzantské říše, což může být připisováno turecké expanzi. Zde již přicházeli do kontaktu s řečtinou, která měla na romštinu neméně významný vliv. Odtud odešli na Balkán a dále do Evropy. Na území dnešního Rumunska se pravděpodobně dostali z Thrákie přes Makedonii a Řecko. Romové se objevili na Balkáně již během středověku, ale jelikož se postupně rozptýlili po celé Evropě, je prakticky nemožné určit, kdy přesně k jejich příchodu došlo. Dnes se s nimi setkáváme i na dalších kontinentech včetně Ameriky či Austrálie.

Příchod Romů do Evropy zprvu vzbuzoval spíše úžas a údiv, jež pak záhy vystřídal útlak a neporozumění.³ Na toto etnikum začalo být nahlíženo negativně, ať už kvůli jinému jazyku, oblékání či vlastnostem a způsobu života. I dalšími stoletími byli štváni jako zvěř a bylo s nimi nakládáno jakožto s nerovnými lidmi.

2.2 Jazyk jako hlavní důkaz indického původu

Na konci 18. století byla zjištěna podobnost mezi sanskrtem a romštinou, což bylo důkazem, že pravlastí Romů je právě Indie. Romština však nemá jen jednu variantu, nýbrž celé desítky (jen v Evropě více než šedesát)⁴. Dle lingvistů má romština až 70% výrazů základního slovního fondu společných s indickými jazyky.⁵ Kromě slovní zásoby naznačují příbuznost i hláskové korespondence nebo gramatická stavba.

Spíše než z literatury jsou informace o Romech známé ze studií jazyka. Psaných pramenů, ze kterých bychom mohli čerpat poznatky ohledně jejich dějin, je pramálo a pocházejí především od autorů, kteří nebyli členy této komunity a mohli být ovlivněni různými předsudky a neznalostí. „*Romantická literatura je vykreslila jako dokonale svobodný, ničím nespoutaný živel. Letmé zkušenosti, ovlivněné řadou předsudků, je vybarvují do podoby ubohých a často nebezpečných parazitů lidské společnosti.*“⁶ Pokud se o Romech

---

³Romano Džaniben: *časopis romistických studií*. Praha: Společnost přátel časopisu Romano džaniben, 1994. s. 5. ISSN 1210-8545.

⁴FRASER, Angus M. *Cikáni*. Přeložila Marta MIKLUŠÁKOVÁ. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1998. s. 23. ISBN 80-7106-212-x.

⁵HÜBSCHMANNOVÁ, Milena. *Původ Romů*. [online]. [cit. 2017-18-03]. Dostupné z: <http://rombase.uni-graz.at/cgi-bin/art.cgi?src=data/hist/origin/origin.cs.xml>.

⁶*Romové - reflexe problému: soubor textů k romské problematice*. Praha: SOFIS, 1997. s. 57. ISBN 80-902439-0-8.

psalo, bylo to zejména v případech konfliktů, což je dalším důvodem, proč jsou nazíráni spíše negativně.

Není sporu, že jejich historie je spojená s jazykem, respektive s jeho původem a vývojem, i když to, kolik nám toho jazyk o celkové historii Romů dokáže říci, již sporné je. Problém, jenž také vyvstává při studiu romštiny a jeho původu, je nejen ten, že existuje několik desítek často navzájem nesrozumitelných dialektů, ale zároveň neexistuje jedna standardní podoba spisovné romštiny nebo pravidla pro psaný projev.

„Kromě jazyka svědčí pro indický původ Romů mnoho dalších důležitých znaků: antropologický typ (včetně převažující frekvence krevních skupin), tradiční profese Romů a Domů, významné sociokulturní instituce, nepsané zákony a zvyklosti i pozůstatky specifických náboženských představ.“⁷ Angus Fraser ve svém díle zmiňuje výzkum Eugèna Pittarda, dle kterého jsou Romové vyšší než průměrný Evropan a mají jiný tvar lebky (dlouhý a úzký). Typické pro ně jsou též černé vlasy a oči s výrazně pigmentovanou duhovkou, dlouhý a úzký nos nebo malé uši.⁸ Vidíme tak, že o indickém původu existuje několik důkazů, přesto jsou však tací, již to zpochybňují a setkáváme se s jejich názory a teoriemi, které indický původ popírají.

2.3 Příklad na rumunské území

První písemná zmínka o Romech v Evropě pochází z 11. století z Byzance. Během expanze se Romové dostali i na rumunské území. První zmínky z tohoto území pocházejí ze 14. století z Valašska, poté z 15. století z Moldavska a Sedmihradska. Stejně tak jsou na českém území zmiňováni v literatuře na konci 14. století. Jedna z písemností je z roku 1416, kdy dnešní Brašov poskytl peníze pánovi Emausovi a jeho stovcetičlennému doprovodu.⁹ *„První zmínku o nich najdeme v rumunských archivech v dokumentu vojvody Dana I., pána Valašska, vydaném v roce 1385 ku prospěchu kláštera Panny Marie v Tismaně. Dokumentem vojvoda stvrzuje dar čtyřiceti cikánských rodin (atsingani) klášteru sv. Antonína*

---

⁷ HÜBSCHMANNOVÁ, Milena. *Původ Romů*. [online]. [cit. 2017-18-03]. Dostupné z: <http://rombase.uni-graz.at/cgi-bin/art.cgi?src=data/hist/origin/origin.cs.xml>

⁸ FRASER, Angus M. *Cikáni*. Přeložila Marta MIKLUŠÁKOVÁ. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1998. ISBN 80-7106-212-x.

⁹ *Romové - reflexe problému: soubor textů k romské problematice*. Praha: SOFIS, 1997. s. 52. ISBN 80-902439-0-8.

ve *Voditze, državě tismanského kláštera*.¹⁰ Do Valašska a Moldavska se Romové dostali pravděpodobně s expanzí Osmanské říše v první polovině 14. století. Ne však všichni Romové, kteří přišli na rumunské území, se zde usazovali. Někteří pokračovali dále na západ, a tím se i dostali do celé Evropy.

Jejich životní postavení bylo v obou knížectvích prakticky totožné. Byli zde až do 19. století otroky, pozbyli osobní svobody a žili jako ještě nižší vrstva než znevolnění rolníci, kteří je mohli dokonce vlastnit. V Moldavsku i ve Valašsku si ponechali Cikány jako levnou pracovní sílu. Zprvu jich využívala církev a kláštery, vladaři, poté i bojaři. Jedinou výjimku tvořili muslimští Romové, již sem přicházeli jakožto obchodníci z Osmanské říše. Romové byli prvně darováni, poté museli platit vyměřené dávky a nakonec se stali otroky bez práv. Ten, jenž nikomu nepatřil, se stal majetkem státu a musel platit dávky. Za Mateie Basaraba i Vasila Lupa byla vydána nařízení, která otroctví spíše utužila, než zmírnila.

2.4 18.–19. století

Pokud bychom se pokusili o dělení zotročených Romů, mohlo by to být dle vlastníků či práce, kterou vykonávali. Mohli být otroky bojarů (*țigani boierești*), knížecí (*țigani domnești*) či klášterní (*țigani mănăstirești*). Taktéž jejich profese se mohla lišit. Mimo jiné existují tzv. *aurari*, kteří rýžovali zlato, *căldărari*, již zpracovávali měď nebo Romové živící se předváděním medvědů, tedy *ursari* (viz obrázek 2).

V Sedmihradsku, jež patřilo pod Uhry, žili Romové také, přestože není zcela jasné, jak a kdy přesně se zde objevili. V Uhrách se dočkali více tolerance než v sousedních knížectvích, ale i zde byla velká část podrobena nevolnictví. Romové tu byli poddanými krále, ale již v roce 1538 Jan Zápoľský podpořil ponechání jejich původních svobod.¹¹ Díky sčítání lidu v roce 1880 máme představu o jejich rozprostření v rámci Uher. Celkově jich na tomto území mělo být necelých 275 tisíc, kdy více než 90% Romů bylo již usazených a přibližně 105 tisíc

---

¹⁰FRASER, Angus M. *Cikáni*. Přeložila Marta MIKLUŠÁKOVÁ. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1998. s. 12. ISBN 80-7106-212-x.

¹¹FRASER, Angus M. *Cikáni*. Přeložila Marta MIKLUŠÁKOVÁ. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1998. s. 13. ISBN 80-7106-212-x.

jich žilo v Sedmihradsku samotném. Zatímco většina kočovných Romů hovořila romsky, z těch usedlých znala svou mateřštinu již méně než polovina.¹²

V Sedmihradsku byla jiná situace než v knížectvích. Zde byli Romové otroky jen v případech, že žili na území pod nadvládou moldavských či valašských knížat. V opačném případě byli svobodnými občany, avšak podřadnými, kteří museli platit daň. Za odevzdání daní byl zodpovědný jeden předák, jenž se v Moldavsku nazýval *jude* a ve Valašsku *voievod*. Později, kvůli lepší kontrole nad Romy, měli knížecí otroci svého dozorce, tzv. *bulibašu*. Existovali tací Romové, již se usadili i dříve, avšak během vlády Marie Terezie byl realizován program povinného usazení Romů a byly zrušeny i poslední zbytky otroctví.¹³ Kočovní Romové zde představovali zanedbatelné množství, naopak většina jich byla prakticky asimilována.

Romové byli vždy považováni za nerovné občany a v mnoha státech se stali otroky. Až v 17. století díky zákonům jakým byla pozdější opatření Marie Terezie či císařský dekret, se začalo měnit jejich postavení zcela mimo zákon. Mohli si oblékat, co chtěli, ženit se s kým chtěli i cestovat. To však neplatilo pro všechny oblasti, kde žili a kočovali, jelikož někde přetrvávaly podmínky útlaku až do 19. století.

Velkou změnu pro Romy bylo 18. století, kdy se někteří začali usazovat. Zejména ti, kteří dokázali v místě usazení nabídnout žádané služby a zároveň se přizpůsobit okolí. Od vozu se tak přes stany a podzemnice dostali až k domkům z cihel (které si často sami pálili). Romové začínají být důležitější pro rumunskou ekonomiku. Stále jsou však otroky a nutno podotknout, že do příchodu první generace ze Západu ve 40. letech 19. století to není ani vnímáno jako problém. První návrhy o změně jejich postavení se nezmiňují o svobodě, nýbrž o jejich usazení, potažmo jen o zlepšení jejich životních podmínek.

Za osvobození Romů bojují především navrátilci ze studií na Západě. Intelektuálové vydávají různé výzvy, zmiňme Mihaila Kogălniceana nebo Cezara Bolliaca. Vznikají celá hnutí a také fóra, obzvláště časopisecká, kde se střetávají konzervativní názory s těmi moderními.

---

¹²DAVIDOVÁ, Eva. *Romano drom: cesty Romů : 1945-1990 : změny v postavení a způsobu života Romů v Čechách, na Moravě a na Slovensku*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1995 s. 10-21. ISBN 80-7067-533-8.

¹³*Příběh Romů: [katalog ke stálé expozici Muzea romské kultury*. Brno: Muzeum romské kultury, 2012. s. 6. ISBN 978-80-86656-21-2.

Ke zrušení otroctví docházelo na rumunském území postupně v období 19. století. Nejprve byli osvobozeni Romové patřící státu (knižecí otroci – *robi domnești*) roku 1843 ve Valašsku, 1844 v Moldavsku. Dále Romové patřili církvi (klášterní otroci – *robi mănăstirești*) v letech 1844 v Moldavsku, 1847 ve Valašsku. Poslední otroci, kterým se dostalo svobody, byli ti v osobním vlastnictví, patřící zejména bojarům (soukromí otroci – *robi particulari*), a to v roce 1855 v Moldavsku, 1856 ve Valašsku.¹⁴

S tímto krokem však nebyli všichni spokojeni, naopak šlechta a hlavně církve s tím striktně nesouhlasily a braly to jako útok vůči nim samotným. I tak se našli v církvi výjimky, jež na otázku otroctví již dříve upozorňovaly a někdy se snažily i o evangelizaci Romů.

Velkým problémem bylo sociální hledisko, kdy většina Romů byla po osvobození postavena mimo rumunskou společnost a jen malá část se jich asimilovala. Romové měli získat část půdy a jejich postavení se mělo rovnat ostatním rumunským zemědělcům. Několik jich však uprchlo, protože nechtělo platit daně, a tak se toulali a kradli prakticky po celém Rumunsku. K jejich usazení se snažilo docílit i rozdělením rodin. Mnoho Romů se usadilo a nabízelo svá řemesla, jiní však pokračovali ve svém tradičním kočovném způsobu života.

Po osvobození Romů začali někteří překračovat hranice jiných států. Ti, kteří mluvili rumunsky (*rudariaursari*) byli nazýváni "černí Valaši" neboli "karavlasii". Romsky mluvící (*căldărași* a *ciurari*) se pak nazývali "rumunští Cikáni"(případně "valašští Cikáni")

Romové neměli nikdy lehký úděl, a tak docházelo k migracím již v 19. století, ať už to bylo kvůli perzekucím či neúnosným podmínkám. K jejich pronásledování docházelo i později, zejména za 2. světové války, kdy tuto krutou dobu nepřežilo na 36 000 Romů.¹⁵

2.5 20. století

Ve 20. století byli Romové vcelku početnou menšinou představující po 1. světové válce 1,5 % obyvatel. V tomto období existovaly mezi skupinami Romů větší rozdíly, než je tomu dnes. V Rumunsku žili jak Romové usedlí, kteří se postupně asimilovali, tak kočovní, již žili tradičním životem, mluvili romsky a oblékali se do svých krojů. Nejvíce asimilováni byli ti, kteří žili na venkově a měli své povinnosti jakožto zemědělci. Během 2. světové války

---

¹⁴ACHIM, Venera a Raluca TOMI. *Documente de arhivă privind robia țiganilor: epoca dezrobirii*. București: Editura Academiei Române, 2010. ISBN 978-973-27-2014-1.

¹⁵*Romové - reflexe problému: soubor textů k romské problematice*. Praha: SOFIS, 1997. s. 61. ISBN 80-902439-0-8.

docházelo v Rumunsku, stejně jako v ostatních státech na straně Osy, k diskriminaci a vyvražďování Romů (společně s Židy). Romové tak nenesli jen útrapy samotné války, kde také bojovali, ale navíc rozhodnutí generála Antonesca o jejich deportaci do Podněstří (*Transnistria*), kde žili a umírali v nelidských podmínkách. Počáteční diskriminace Romů, která začala v roce 1941, vyústila o rok později v pogrom. Konce války se tak mnozí nedožili.

"V meziválečném období nebyla rumunská společnost nijak zvláště znepokojena Cikány. V mnoha ohledech Cikáni pokračovali ve stejném stylu života jako dříve."¹⁶ Zatímco období 20. a 30. let lze vnímat jako období emancipace Romů, první polovina 40. let otrásla jejich životem od základů. Ve 30. letech byli někteří Romové antisemity, ale během války potkal obě skupiny stejný osud. Přestože docházelo k jejich diskriminaci i před 2. světovou válkou, Romové byli v této době částečně asimilováni a předpokládalo se, že splynou s rumunským obyvatelstvem, o čemž svědčilo i to, že většina Romů pokládala za svůj mateřský jazyk rumunštinu a věnovali se různým řemeslům. Mnohá z nich však ve 20. století zanikla kvůli nemožnosti konkurovat při rozvoji průmyslu. Někteří z Romů byli před válkou zemědělci, ale stále existovali tací, kteří žili tradičním způsobem a kočovali. Již od 30. let však Evropa začíná přijímat zákony, jež je utlačují. Tato nálada a hlasy proti Romům se začínají objevovat i v Rumunsku, i když pouze ojediněle. Stále ale byli skupinou, jež se považovala za Rumuny, dokonce se mnoho z nich hlásilo k pravoslavné církvi. Dalo by se říci, že mezi válkami docházelo k pokojnému soužití Romů a Rumunů. V téže době Romové usilovali o nahrazení slova *Cikán* výrazem *Rom*.

Po vypuknutí 2. světové války se rumunský král Carol II. začal obávat o ztrátu území, proto požádal o pomoc Francii a Anglii. Sovětská vláda trvala na předání severní Bukoviny a Besarábie. Po odmítnutí pomoci od Francie a Anglie se král orientoval na Německo. To mu však doporučilo území předat. Po tomto zklamání začaly přicházet i další územní ztráty, což v Rumunsku vyvolalo šíření nepokojů. Král tak pověřil generála Iona Antonesca, aby tuto situaci vyřešil, ale ten převzal v zemi roku 1940 veškerou moc a nastolil svou diktaturu. Král Carol abdikoval ve prospěch syna Michala, který však byl jen loutkou v Antonescově diktatuře. Rumunsko vstoupilo po boku Německa do války proti Sovětskému svazu. Tento

---

¹⁶ „În perioada interbelică țigarii nu au constituit o preocupare specială pentru societatea românească. Sub multu aspecte țigarii continuau model de viață din perioada anterioară.“ In: ACHIM, Viorel. *Țigarii în istoria României*. București: Editura enciclopedică, 1998. s. 133.

krok byl podporován rumunským obyvatelstvem a všichni doufali ve znovuzískání ztraceného území. Během nového režimu, trvajícím prakticky po dobu války, měla být řešena "romská otázka".

Už na začátku války byla zaváděna diskriminační opatření a postavení Romů se ztížilo. Někteří z nich již nemohli provozovat svá umění (tanec, zpěv, hraní na hudební nástroje), a tak si museli hledat zdroj obživy jinde, například v zemědělství. V roce 1939 bylo kočovným Romům zakázáno potulování, a to především kvůli nakažlivým chorobám, které měli mít. Byl to zejména skvrnitý tyfus, jenž byl spojován s kočovným způsobem života. Romové měli být usazeni a podrobeni zdravotnímu dohledu. Jedním z Antonescových plánů bylo také oprostít od Romů Bukurešť a další významná města. Jako záminka mu sloužilo právě i zdravotní nebezpečí, jež mohli představovat. Je zřejmé, že zde existovaly pokusy o usazení, či spíše omezení kočování Romů. Nedá se ale říci, že by se setkaly s úspěchem, a to i kvůli tomu, že neměly jasná pravidla, plán realizace usazení nebo následky, jež by z nedodržení plynuly.

Dle Antonesca existoval zmiňovaný problém periferií měst, kdy jednou ze skupin, která takovýto problém představovala, byli právě Romové. Dle něj měli být všichni vyhnáni. Otázkou však zůstávalo, kam by byli přemístěni. Jednou možností byly romské vesnice na jihovýchodě dnešního Rumunska, druhou pak střežené ghetto. Nic z toho se však neuskutečnilo a téma Romů se otevřelo opět po roce, kdy již dochází k realizaci plánových opatření. „*Politika vůči Cikánům byla v celém slova smyslu výplodem I. Antonesca. On byl ten, který vyzdvihl problém opatření proti Cikánům na zasedání Rady ministrů 7. 2. 1941.*“¹⁷ V roce 1942 začaly být prováděny deportace kočovných Romů do Podněstří. Výjimka byla udělena pouze těm, kteří měli užitečné zaměstnání.

Mezi lety 1942-1943 mělo být do Podněstří deportováno 25 tisíc Romů (viz obrázek 1), z toho 13 176 usedlých (těch, kteří představovali pro společnost určitou "příťaž", například byli ve vězení) a 11 441 kočovných. To představovalo přibližně 12% všech Romů v Rumunsku. Zbylí Romové nebyli předmětem zájmu Antonescovy vlády a do Podněstří nikdy deportováni nebyli. Stále měli svá práva jakožto rumunští občané. Přesto se nemůže opomenout situace, v níž se většina Romů v této době nacházela. Žili ve strachu, že budou i oni deportováni, což mnoho policistů a státních úředníků podporovalo. Politika vůči Romům

---

¹⁷Tamtéž, s. 137.

se měla týkat všech Romů, ve skutečnosti se ale ta největší opatření týkala jen části populace. Kromě skupiny deportované do Podněstří, existovaly i další skupiny Romů, se kterými bylo nakládáno různým způsobem. Jedna z těchto skupin utekla na sever Sedmihradska, což bylo území, jež spadalo pod maďarskou správu. Zde se stovky Romů usazovaly ve městech jako například v Kluži a Aradu. Utíkali především proto, aby nemuseli narukovat. Další skupinou byli ti, kteří žili na jihu země na velkostatkách a několik let snášeli nesnadné podmínky práce i bydlení. V roce 1943 vydal sám Antonescu rozkaz, aby majitelé těchto pozemků vytvořili stabilní podmínky bydlení pro Romy, což však bylo uskutečněno jen na několika místech. I tato skupina čítala stovky lidí.

V roce 1941 byla vytvořena rumunská provincie Podněstří, kterou mělo dle Hitlera Rumunsko anektovat. Antonescu však anexi odmítl, protože Rumunsko chtělo získat předně Sedmihradsko. Právě na území Podněstří byli během 2. světové války deportováni Židé, ale i Romové. Celkově bylo na území mezi Dněstrem a Bugem odsunuto 25000 Romů. Romové byli považováni za podřadné obyvatelstvo, jež mělo být odstraněno.

"Deportace Romů do Podněstří byla celá v režii vlády Antonesca (...) Před Antonescovým režimem neexistovala v Rumunsku rasová politika vůči Romům. Na politické úrovni nepředstavovali Romové "problém".¹⁸ Důvodem k jejich deportaci měla být ochrana rumunského lidu. Ten se však Romů ve většině případů zastal, což zůstává být největším paradoxem. Romové při jejich deportaci netušili, že jdou na smrt, protože nevěděli, že se Antonescu snaží o homogenizaci rumunského obyvatelstva. Na území Rumunska také kolovaly fámy, že Romové dostanou novou půdu a domy.

Cesta Romů do Podněstří probíhala v nelidských podmínkách. *„Kočovní Romové cestovali pěšky nebo vozem z místa na místo, proto doprava trvala několik týdnů. Operace byla oficiálně ukončena 15. srpna 1942. Ti, kteří se v době evakuace nacházeli na frontě nebo byli mobilizováni, byli vyřazeni z vojenských záznamů na základě příkazu generálního štábu, poslání domů a nasměrováni za svými rodinami do Podněstří. Do 2. října bylo deportováno do Podněstří celkově 11 441 kočovných Romů (2 352 mužů, 2 375 žen a 6 714 dětí).¹⁹ Kočovní Romové, kterých se týkala první vlna deportace, byli mobilní a přesouvali se ve vlastních povozech v konvojích. Tato cesta byla pro mnohé plná utrpení, týrání a hladovění.*

---

¹⁸FINAL REPORT of the International Commission on the Holocaust in Romania: Presented to Romanian President Ion Iliescu: *Deportarea Romilor si tratamentul lor in Transnistria*, 2004. s. 1.

¹⁹Tamtéž, s. 7.

Některé konvoje však měli volnější atmosféru a Romové mohli chodit do vesnic pro jídlo a pití. Při přechodu, jenž trval dva a půl měsíce, museli Romové své peníze vyměnit, a tak byli obráni i o poslední majetek, jež měli.

Zatímco kočovní Romové měli být deportováni všichni, tak k usedlým Romům měl Antonescu nejasný vztah. Jedním z návrhů bylo, že by byli umístěni do táborů nucených prací. Je potřeba zmínit, že v Rumunsku byly desetitisíce Romů, kterých se tato nařízení netýkala. Do Podněstří byli z usedlých Romů deportováni jen ti, kteří spáchali zločiny nebo byli podezřelí. Následně byli odváženi v nelidských podmínkách nákladními vlaky za doprovodu vojáků. Během cesty samozřejmě mnoho Romů umíralo. Při deportacích také docházelo k velkému počtu omylů, jak u kočovných Romů, tak především u těch usazených.

Politici se k této skutečnosti kromě I. C. Brătiana nevyjadřovali. Ze strany církve se jim stejně tak nedostalo zastání a společnost se věnovala spíše Romům usedlým, kteří byli pro společnost větším přínosem. I někteří vlivní obyvatelé psali dopisy adresované přímo Antonescovi ohledně ekonomické důležitosti Romů. Ze začátku nebylo jasné, kam deportace Romů směřovala, po zjištění se zvedla vlna reakcí. U Rumunů často docházelo k nepochopení se vzniklou situací. Mnoho jich za "své" Romy orodovalo. Někteří je označovali za Rumuny, jiní se jen báli, že by se změnilo etnické rozložení ve prospěch Sasů nebo dokonce, že by byli deportováni i Rumuni. Romové byli mnohdy užitečnou pracovní silou a součástí ekonomického života. Někteří Rumuni však dokázali na deportacích profitovat, protože Romové neměli dostatek času na přípravu před odchodem a často ze strachu před svou deportací prodávali svůj majetek levně.

Samotní Romové se také začali ozývat již během deportací. I rodiny deportovaných posílaly stížnosti a žádosti, aby jejich příbuzní nebyli posíláni do Podněstří. Vyskytly se však i žádosti, aby byli posláni za svými rodinami, protože nevěděli, jaký osud je tam čeká. Stížnosti přicházeli i od samotných deportovaných. Nesouhlas vyjádřili i vojáci, jejichž rodiny byly během války odvedeny. Mnozí z nich se však o deportaci dozvěděli až ve chvíli, kdy přijeli domů. Některé stížnosti měly svůj výsledek.

Přímo v Podněstří byly podmínky pro život nelidské. Speciální zacházení měli mít Romové, kteří měli své příbuzné na frontě, ale zřejmě k tomu nedošlo. Území Podněstří bylo samo o sobě velmi chudé a životní podmínky místních obyvatel byly na nízké úrovni. Místní kraj nebyl připraven na nové obyvatele, chyběly ubytovací kapacity a obživa. Ze začátku byli Romové ponecháni svému osudu, což mohlo být způsobeno tím, že Antonescova vláda chtěla,

aby došlo k jejich likvidaci. Někteří se usadili v zemljankách, jiní neměli ani to. V zimě nebylo čím topit. Všichni ve věku 12–60 let byli povinni pracovat, ovšem často nebylo kde.

Romové neměli dostatek jídla, dostávali omezený příděl chleba, brambor a zřídka ryby. Většina Romů po době strávené v Podněstří překonala své přesvědčení a kvůli hladu jedla i psy, kočky, koně a myši. Dokonce se objevují i zprávy o kanibalismu. Šířily se samozřejmě různé nemoci jako tyfus, rovněž vši a blechy. Romové neměli lékaře ani léky. Dokonce ani ošacení, které měli, si nemohli vyprat, protože neměli mýdlo. Na jednom místě žilo příliš mnoho lidí, aby se dalo zabránit nemocím, ba naopak byla v takovýchto podmínkách rodná půda pro jejich vznik a šíření. Někteří místní dávali Romům rady ohledně jejich nemocí, to však nemohlo stačit na zlepšení situace. Ojediněle Romové dostávali vakcíny a docházelo k jejich deparazitaci.

Každým dnem stoupaly počty mrtvých, ať už kvůli zimě, hladu nebo nemocem, a to ve všech okresech kam byli deportováni. Někteří Romové si kromě výše zmíněného museli protrpět i další hrůzy, když byli mučeni a ženy znásilňovány. Pokud se vůči znásilnění žena nebo její muž postavili, téměř vždy to skončilo smrtí alespoň jednoho z nich. Romové tak žili v neustálém strachu z toho, že někdo blízký onemocní a zemře, ale také ve strachu z chování hlídačů tj. četníků a vojáků, kteří na nich páchali zločiny, za které nebyl pravděpodobně nikdo souzen. O případech násilí víme obzvláště díky svědectví přeživších, protože v oficiálních dokumentech se o zločinech páchaných na Romech píše jen velmi zřídka.

Romové byli usazováni do různých vesnic. Z některých byli z tohoto důvodu vystěhováni dřívější obyvatelé, v jiných byla určena polovina pro starousedlíky, druhá pro Romy. K tomuto docházelo zejména kvůli snaze kočovné Romy usadit. Přestože někteří měli dům, v němž žili, tak neměli na čem spát, na čem vařit, ani čím si zatopit. Byly zde například snahy přemístit Romy do okresů s dostatkem dřeva nebo vybudovat zázemí z jejich prodaného majetku v Rumunsku, k ničemu takovému však nedošlo. Zoufalství tak pokračovalo na obou stranách, jak na straně samotných Romů, tak u usedlíků ve vesnicích, jež nově obývali Romové. Veškeré nelidské podmínky vedly k tomu, že Romové začali Ukrajince okrádat. Často však docházelo i k tomu, že Romové byli oloupeni i o to poslední, co jim zbylo, ať se jednalo o šperky či peníze. Kvůli naprostému zoufalství se Romové začali okrádat i navzájem. To, co na začátku byla vzájemná pomoc, se změnilo v naprostou ztrátu lidskosti a důstojnosti. Ke krádežím se začali uchýlovat i tací, kteří v Rumunsku v životě nic

neukradli, a to proto, aby se alespoň jeden den mohli najíst. Jakákoliv lidská důstojnost Romů byla v Podněstří ztracena.

Po 2. světové válce se začali přeživší Romové vracet do země s ustupující armádou. Mnoho rumunských Romů se přesunulo, a to například i do průmyslových center Čech a Moravy, aby hledalo práci. Ve druhé polovině 20. století, tedy v období komunismu, byli Romové minoritní národností, která se nesečkávala se zvláštní pozorností ani s útlakem, jakému byli vystaveni dříve. Jejich život se bezesporu změnil k lepšímu. Mohli se vzdělávat, pracovat i bydlet jako jiní rumunští občané. Mnoho jich však zůstalo chudými a izolovanými od stále modernější rumunské společnosti. Od 70. let se této otázce věnovalo stále více prostoru, ale také finančních prostředků. Nedošlo však ke zdatelným výsledkům. Romové měli stále své odlišnosti, důležitou roli musely hrát i jejich zkušenosti z nedávných let a situaci ještě ztěžovala vysoká porodnost, jež byla zřejmě zapříčiněna i Ceaușescovou podporou rodin s více dětmi. Jejich počty se od 2. světové války až ztrojnásobily a představují stále větší procentuální část celkové populace Rumunska.

3. Romové v dnešní době

3.1 Kolik Romů žije v Rumunsku?

Zjistit přesný počet Romů, ať už ve světě či jen v Rumunsku, je prakticky nemožné. Zpráva úřadu britské vlády uvádí celkový počet 1 200 000, přičemž nejsou zahrnuty země, jako je Španělsko nebo Turecko. Vždy bylo otázkou s nejasnou odpovědí, kolik Romů žije v Rumunsku. Počty ztěžuje především to, kdo se za Roma opravdu považuje a kdo se k tomu veřejně přihlásí. Někteří navíc sami sebe nepovažují za Romy, nýbrž za jinou cikánskou skupinu. Např. W. Cohn ve svém díle *Cikáni* chápe Romy jako jednu z cikánských skupin, vedle Sintů, Bojašů aj.²⁰ Přestože bychom si mohli myslet, že je dnes jasně definováno, kdo je a není Rom, není tomu tak. Někteří se k tomu, že jsou Romové, Sinti či jiná cikánská skupina, hrdě hlásí, jiní se však za žádnou z těchto skupin nepovažují či svůj původ zavrhnou kvůli stereotypům. Kromě samotného pocitu, zda náleží či nenáleží k této menšině, jsou obvykle Romové určováni jazykem, hudbou, tradičními kroji (viz obrázek 9), a dnes už v menší míře tradičními řemesly a specifickým způsobem života.

Pokud bychom se měli věnovat tomu, kolik existuje cikánských skupin, museli bychom se věnovat každému kontinentu, státu či dokonce městu zvlášť. Například v Severní Americe se Romové sami nazývají Romanes, ve Španělsku potom kromě Romů žijí i španělští Cikáni a Manušové. V Německu jsou tito Manušové známí spíše jako Sintové, což je označení užívající se i ve Francii nebo v České republice. V Rumunsku se kromě Romů nachází také Bojaši (*boiaș*), skupina Cikánů hovořící rumunsky, přičemž se nacházejí i mimo území Balkánu.

Oficiální sčítání navíc ztěžuje i to, že během historie bylo nesnadné Romy sečíst, a to obzvláště ty kočovné. Oficiální počty Romů jsou tyto:

1930: 242 656
 1956: 104 216
 1966: 64 197
 1977: 227 398
 1992: 409 723
 2002: 535 140
 2011: 6211 573²¹

²⁰COHN, Werner. *Cikáni*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. s. 12. ISBN 978-80-7419-008-7.

²¹*Recensamantul Romania* [online]. [cit. 2018-07-18]. Dostupné z: <http://www.recensamantromania.ro/noutati/volumul-ii-populatia-stabila-rezidenta-structura-etnica-si-confesionala/>.

Z posledního sčítání vyplývá, že romské populace stále přibývá, přičemž vyváženost mezi oběma pohlavími je zachována – 316 055 mužů a 305 518 žen. Velký pokles je viditelný v součtech po 2. světové válce, tedy v letech 1956 a 1966. Je patrné, že velký vliv měl Antonescův režim, při kterém mnoho Romů zahynulo, ale i následné odchody z Rumunska. V prvně zmíněném roce představovali Romové pouze 0,60% populace oproti 1,70% z roku 1930. Ve sčítání roku 1966 už pouhých 0,37%.

Dle sčítání z roku 2011 žije v Rumunsku 20,12 milionu obyvatel a Romové představují 3,3% obyvatel. Po Rumunech a Maďarech tvoří největší část populace žijící v Rumunsku.²² Reálná čísla však tomuto nemusejí odpovídat. Cenzus z roku 1965 uváděl, že Romů je v Rumunsku pouze 0,6%²³ a již v roce 1977 se předpokládalo, že jich v Rumunsku žije na milion. V dnešní době existuje několik odhadů o počtech Romů, obvykle se hovoří o 1,8–2,5 milionu. Podle údajů Rady Evropy a Evropské komise žijí v Rumunsku více než dva miliony Romů. Dle sčítání z roku 1992 jsou nejčastěji Romové v Sedmihradsku, kde představují 2,8% obyvatel, dále v Krišaně a Maramureši s 2,6% obyvatel.²⁴

3.2 Náboženství a kultura

Ač v dnešních dnech není romská kultura tolik zachovaná jako dříve, přesto má svá specifika, jež je od Rumunů diferencují či při nejmenším se trochu liší (viz obrázek 8). Je to zjevné jak z anket, dotazníků a jiných výzkumů, kde jsou tázanými přímo Romové, tak z postojů a myšlenek Rumunů vůči Romům.

Pro Romy je i v dnešní době velice důležitá jejich rodina. Na rozdíl od dřívějších dob to už nebývá celá skupina, ale rodina je pro ně stále základem, ať už se jedná o rodiče či potomky. Stejně tak je samozřejmě podstatný sňatek a samotné manželství. Už svatba, jež je velice nazdobená a plná tradičních zvyků, je pro Romy významnou událostí, které se účastní celá široká rodina. O tom, že manželství je pro ně doživotním slibem, svědčí i to, že dle oficiálních údajů je v Rumunsku pouze 7 749 rozvedených Romů. Berou se průměrně dříve než Rumuni, někdy i ve 13–14 letech, nezdídko je tato svatba domluvená jejich rodiči. Ač nelze obecně říci, že by Romové měli více dětí než Rumuni, tak průměrný věk Romů tomu

²²KIVU, Mircea. *Rrom sau țigan?* [online]. 2010 [cit. 2018-07-18]. Dostupné z: <http://romanalibera.ro/opinii/comentarii/rrom-sau-tigan---201104>.

²³COHN, Werner. *Cikáni*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. s. 43. ISBN 978-80-7419-008-7.

²⁴O'GRADY, Cathy a Daniela TARNOVSCHI. *Romii din România*. Centrul de Documentare și Informare despre Minoritățile din Europa de Sud- Est. s. 12.

odpovídá, jelikož je to pouhých 25,1 let.²⁵ Protože je pro Romy důležitá vlastní komunita, uvnitř řeší i své konflikty, případně za pomoci svého soudce, který není nijak příbuzný s oběma stranami, a soudní rady složenou z mužů.²⁶

I dnes respektují více své zvyky a tradice než ty rumunské. Ruku v ruce s nevládným přijetím státních institucí jde i omezené vzdělávání. I dnes se setkáme s Romy, kteří ani nedokončili základní vzdělání, přestože je povinné. Pouze 0,5% Romů má vystudovanou vysokou školu, což je mnohonásobně méně než u většinových Rumunů i jiných menšin. Ze 477 715 Romů, kterým je přes 10 let, jich je 67 480 analfabety. Většina pak pracuje v zemědělství, lesnictví, průmyslu, živí se rybařením, opravou motorových vozidel nebo jako dělníci na stavbách.

Přestože Romové mají svůj jazyk, romštinu, ne všichni tímto jazykem mluví na denní bázi, někteří ho dokonce neznají vůbec. Mateřský jazyk je to pro 245 677 Romů, celkově je dnes užíván 60% romské populace. V tomto jazyce se také vysílá na několika programech v rádiu a existuje i krátký televizní program o romské komunitě. Tradiční oblékání se již mladší generace příliš nedotýká. To je dáno i tím, že pokud se snaží přizpůsobit době a rumunské společnosti, například si sehnat zaměstnání, jsou nuceni přijmout jistá pravidla, jež společnost očekává.

Životní filozofie Romů si zakládá na čistotě, která je založena na celosvětovém řádu a harmonii. Nečistota je potom nedodržování tohoto modelu. Co se týká náboženství, zde se prakticky shoduje s rumunským standardem. Z oficiálních údajů vyplývá, že 83,5% Romů je ortodoxních, 4,7% katolíků a 4,3% protestantů. Existují i církve, jež slouží mše v romštině, ty však nedostávají finanční podporu od státu. Počty Romů v uvedených církvích jsou tyto:

Ortodoxã (pravoslavnã)	Romano-catolicã (římkokatolická)	Reformatã (protestanté)
474603	20821	16487 ²⁷

²⁵ Tamtéž, s. 12.

²⁶GRIGORE, Delia a Gheorghe SARĂU. *Istorie și tradiții rrome*. București: Salvați Copiii, 2006. s. 19. ISBN 978- 973-0-04492-8.

²⁷*Recensamantul Romania* [online]. [cit. 2018-07-18]. Dostupné z: <http://www.recensamantromania.ro/noutati/volumul-ii-populatia-stabila-rezidenta-structura-etnica-si-confesionala/>.

3.3 Diskriminace

V dnešní době většina lidí podléhá určitým stereotypům. Ty obvykle sestávají z obrazu, že Romové jsou nebezpeční, nevychovaní a líní. Mezi mýty, které se vypráví o Romech, nesmíme opomenout, že se jim také přisuzovaly krádeže dětí. Neexistuje však ani jeden autentický případ. Další pohled na Romy je méně negativní. Někteří si je spojují se zábavou, hudbou i tancem, ale i tento stereotyp má často negativní konotaci a je spojován s leností a nezodpovědností Romů.

Právní emancipace Romů v Rumunsku, k níž došlo po více než 500 letech zotročení, nezastavila negativní dopad na to, jak je Rumunsko vidí, naopak vedla k migračním vlnám prakticky do celé Evropy.²⁸ Romské obyvatelstvo je z ekonomického hlediska nejvíce znevýhodňovanou menšinou. Během komunismu byli zaměstnáváni hlavně v zemědělství, lesnictví, na stavbách a v potravinářském průmyslu, což přetrvalo prakticky dodnes. Před druhým miléním se předpokládalo, že 60% tohoto etnika žije na pokraji chudoby. „Oficiální politika k Romům se změnila v 70. letech. Byli prostě a jednoduše ignorováni.“²⁹ Během komunistického režimu docházelo tímto způsobem ke snaze o asimilaci romského obyvatelstva, ovšem ke konci 70. let se dospělo k závěru, že není možné je jednoduše přehlížet. V roce 1977 došlo k nové snaze o jejich asimilaci, a tak docházelo k různým omezením. Byli nuceni se usadit, také jim bylo konfiskováno zlato, snažilo se o potlačení jejich identity, a dokonce nebyli uznáni jako národnostní menšina. Ani to však nebylo příliš úspěšné. Po pádu Ceaușescova režimu nedošlo k mnoha pokusům o jejich integraci. Ihned po revoluci několik tisíc Romů odešlo do zahraničí, především do Německa a Francie.

Romové nejsou diskriminováni pouze z ekonomického hlediska, ale i ze strany obyvatel, což se v některých případech změnilo i ve fyzické útoky. „Od pádu komunismu se v Rumunsku počty incidentů nacionální nebo etnické povahy značně zvětšily.“³⁰ V době komunismu docházelo k takovýmto útokům spíše zřídka, ale málokdy byly tyto incidenty dovedeny před soud. Romové se kvůli takovýmto situacím často stěhují do jiných částí

²⁸COHN, Werner. *Cikáni*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. ISBN 978-80-7419-008-7.

²⁹„Politica oficială în privința romilor s-a schimbat în anii '70. Ei au fost pur și simplu ignorați.“ In: O'GRADY, Cathy a Daniela TARNOVSCHI. *Romii din România*. Centrul de Documentare și Informare despre Minoritățile din Europa de Sud- Est.], s. 38.

³⁰„De la căderea comunismului, în România numărul incidentelor de natură naționalistă sau etnică a crescut considerabil.“ In: O'GRADY, Cathy a Daniela TARNOVSCHI. *Romii din România*. Centrul de Documentare și Informare despre Minoritățile din Europa de Sud- Est. s. 30.

Rumunská, případně i do zahraničí. Někteří jsou dokonce vyloučeni ze zdravotní péče, protože nemají zcela v pořádku občanské průkazy či jiné oficiální dokumenty. Z kulturního a sociálního hlediska jsou považováni za okrajovou sociální skupinu a tři čtvrtiny žijí v chudobě, což je mnohonásobně více než u Rumunů. „*Jak vyplývá z Euro barometru o evropských hodnotách rumunského venkova, uskutečněného fondem pro otevřenou společnost v roce 2005 plyne, že 40% venkovského obyvatelstva by souhlasilo s tím, aby Romové žili odděleně od zbytku společnosti, protože se nedokáží integrovat, 46% se domnívá, že by měl stát podniknout kroky k zastavení růstu počtu Romů a 78% si myslí, že většina Romů porušuje zákon, což je varovným signálem o vnímání Romů.*“³¹

Ani v dnešní době nedochází k větším snahám o odstranění diskriminace Romů. Přestože jsou organizace, které mají takovýto cíl, stereotypy o tomto etniku i nadále existují, a to u větší části rumunského obyvatelstva. Proti diskriminaci bojuje např. Demokratická unie Romů z Rumunska (UDRR, *Uniunea Democrată a Romilor din România*), jež vznikla roku 1990. Snaží se také o udržování romského jazyka a kultury. Od roku 2002 existuje Národní rada pro boj proti diskriminaci (*Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării*). Vzhledem k tomu, že otázka Romů je jednou z politických otázek týkajících se členství v EU, začaly se podnikat určité kroky ke zlepšení jejich situace.³² Je zřejmé, že proces emancipace Romů není tak ani po 150 letech od zrušení otroctví dokončen.

---

³¹„*Așa cum reiese din Euro Barometrul Rural privind valorile europene în sate românești, realizat de Fundția pentru o Societate Deschisă în 2005, faptul că 40% din populația rurală ar fi de acord ca rromii să fie forțați să trăiască separat de restul societății pentru că nu se pot integra, 46% consideră că statul ar trebui să ia măsuri pentru a opri creșterea numărului de rromi, iar 78% sunt de părere că cei mai mulți rromi încalcă legile, constituie un grav semnal de alarmă privind mentalitatea față de rromi.*“ In: GRIGORE, Delia a Gheorghe SARĂU. *Istorie și tradiții rrome*. București: Salvați Copiii, 2006. s. 3. ISBN 978- 973-0-04492–8.

³²Tamtéž, s. 82.

4. Jazyk

4.1 Rumunské lexikum pocházející z romštiny

Romština je již dlouhou dobu součástí rumunského prostoru, což má samozřejmě nezanedbatelný vliv na rumunský jazyk. Bez ohledu na postoj k Romům jsou romská slova v rumunštině běžně používána, ať už je to pro mluvčího známý fakt či ne. Některá slova jsou bezesporu romského původu, u jiných není tento původ prokázán nebo jsou předmětem lingvistických sporů. I přes to, že mnoho slov pochází nepochybně z romštiny, jen málokterý mluvčí si je této skutečnosti vědom. Velké množství slov je v rumunštině natolik užívaných, že mluvčí nemají pochyb o jejich "rumunském" původu, přestože se ve skutečnosti jedná o romskou přejímku. Na druhou stranu existují i taková slova, jež se považují za romská, a přitom jimi nejsou. Takovými jsou například přezdívky "*Baluche, Buleaua*" (z *bul* – zadek), "*Carabulea*" (z *kar* – mužský pohlavní orgán). I výrazy užívané v dnešní rumunštině jsou někdy mylně považovány za romské, např. "*nașpa*" (špatný, ošklivý).³³ Jiná slova zcela ztratila svůj prvotní význam, ať už záměrně či pravděpodobně špatným porozuměním prvotního významu. Mezi taková patří *mukh les*, což v romštině znamená *nech ho*, ale v rumunštině se používá výrazu "*mucles*" jako citoslovce *mlč!* nebo *pozor!*.

Důvodů k převzetí slov z romštiny může být několik. Jedná se o slova, která rumunština postrádala, a tak si je přebrala z jiného jazyka, v tomto případě z romštiny, či o pojmenování věcí, jež nerozlučně patří k Romům a jejich životu. Jiné výrazy se užívají v rumunštině díky dlouhodobému kontaktu s Romy. Některé z nich jsou evidentně přejímky, jež odráží i postoj Rumunů k Romům.

Především po roce 1990 se začíná v Rumunsku studovat romština a společně s tím objasňovat původ mnoha rumunských slov, která z romštiny pocházejí.³⁴ Tato slova se však užívala i dříve a byli samozřejmě tací, kteří se tomuto tématu věnovali: příkladem může být Alexandru Graur a Vladimir Drimba, kteří publikovali studie obsahující desítky romských slov v rumunštině užívaných. Nejčastěji se tato slova užívají v argotu, někdy jsou hrubá až

---

³³BAKKER, P. a K. KYUCHUKOV. *What is the Romani language?*. Hatfield, Hertfordshire, UK: University of Hertfordshire Press, 2000. s. 110. ISBN 1902806069.

³⁴SARĂU, Gheorghe. *Ce vorbim? Astea chiar sunt vorbe "figănești"?*. Romanothan, 2006. s. 2.

vulgární. Obvykle se jedná o substantiva, od nichž jsou nezřídka odvozena další substantiva či adjektiva.

Rumunský argot stále skrývá desítky neprobádaných slov, které by mohly pocházet z romštiny. V argotu se neustále objevují slova nová, a tím se i nepřetržitě zvětšuje a aktualizuje seznam slov s neznámým původem. U některých z níže uvedených výrazů je prokazatelný romský původ, u jiných se to pouze předpokládá. Pro přehlednost byly tyto výrazy, jež jsou uváděny v dílech autorů Vladimira Drimby, Petera Bakkeru a předního rumunského romisty Gheorghe Sarăua, dány do tabulky níže.

Tabulka výrazů pocházejících z romštiny

daný výraz	český překlad	rumunský ekvivalent
abule	dej mi / přines	dă-mi / adu
abuli	dát / přinést	a da / a aduce
acana (hacana)	nyní / vedle / později / dál...	acum / alături / mai încolo, mai departe...
amandea	uteč! zdrhej!	fugă!, zbugnește-o!
arașel	dost! / mlč!	ajunge! / taci!
a se matoli	opít se	a se îmbăta
au	ano	da
baftă	štěstí / úděl / úvaha	noroc / soartă / considerație, trecere
bangău	křivý (o kusu dřeva)	strâmb (despre o bucată de lemn)
baraulă	Cikán	țigan
balo	prase	porc
bariu, barșoi	velký	mare
baros	perlík	ciocanul mare și greu al fierarului
barosan	velký a těžký / významná a velice bohatá osoba / papaláš	mare și greu / personaj puternic, important, om foarte bogat
bașbaidie, bașaididie,	nemravná žena	femeie imorală

bașardină (bașordină)	tlustá a nemravná žena	femeie grasăși femeie imorală
bârș	rok ve vězení	an de închisoare
benga	čert	dracul
beșăl	oddech, odpočinek, klid	odihnă, repaus
bichin	přiznej se	recunoaște fapta!
biștari	peníze	bani
brădie	kapacitní míra, přibližně 20 litrů, vztahuje se k obilí	măsură de capacitate, cam de 20 de litri, pentru cereale
brădoaic	malá nádoba ze dřeva	vas mic de lemn
brădoaică	malý soudek	putină mai mică
buchele	předmět	obiecte
bul	vězení / konečník / dolní část určitého předmět / základ, dno	pușcărie / anus / partea de jos a unui obiect / bază, fund
bules – ve výrazu: 1. a se alege bules 2. ales bules	1. ať se v prach obrátí, zchrátrat 2. skončlo to, konec	1. a se alege praful de ceva, a se prăpădi 2. s -a terminat! s-a sfârșit! gata!
călău	člověk pověřený k popravě odsouzených na smrt / krutý, brutální člověk, ten, který způsobuje trápení	bărbat însărcinat cu executarea osândiților la moarte / om crud, sângeros, care supune pe cineva la chinuri
canci	ani v nejmenším, nic	absolut deloc, nimic
caraliu	policista	polițist
cardi	krást / mlátit, uhodit	a fura / a lovi, a bate
caro	utíkej	fugi
caștaliu, caștalie, caștalii	potomek rodičů, kdy jeden je romského původu a druhý ne / člověk, který nemluví romsky	persoană rezultată din căsătoria dintre un român și o țigancă sau un țigan și o româncă / persoană care nu vorbește limba rromani
ce mi-e Tutea, ce mi-e Mandea	je (mi) to jedno	(îmi) este totuna, tot un drac
ciordi	krást, šlohnout	a fura, a șterpeli

ciorciovel	Cikánek / kuřátko	țigănuș / pui de găină
ciorpandel	Cikánek	țigănuș
ciriclii	divoženky	iele
coardă	prostitutka / člověk s dvěmi tvářemi / podlý (člověk)	prostituată / persoana cu două fețe / josnic
cordaci	mileneč	amant
cordelie	prostitutka	prostituată
dadă	táta	tata
deches	hele!	ia uite!
deles	dej mu / uhod' ho	dă-i / lovește-l
devlă	smrt	moarte
dili	dát / uhodit / dělat / krást	a da / a lovi / a face / a fura
foro	město	oraș
gagic	mileneč	iubit, amant
gagică	milenka	iubită, amantă
gagiu	Rumun / šéf, pán / muž, manžel	român / șef, stăpân, / bărbat, soț
gagistru	člověk s penězi, bohatý	om cu bani, bogat
geala	míč	minge
gebea	chodit, jít, chůze / pomalá a houpavá chůze koně	mers, cutreierare / mers încet și legănat al calului
gini	vidět, pozorovat	a vedea, a observa
grazd	hřebec	armăsar
grasni	klisna	iapă
hali	jíst / polknout / tolerovat/ brát / krást	a mânca / a înghiți, a tolera / a lua / a fura

halimos	jídlo	mâncare
hândeală	vězení	pușcărie
hău	propast, rokle	prăpastie, abis
harcumar	policista (poddůstojník)	polițist (subofițer)
halaripu	cikánský tanec, kdy tanečníci dupou a plivou na všechny strany / stojka	joc țigănesc la care jucătorii se izbesc de pământ si scuipăin toate părțile / când cineva stă pe mâini si cu picioarele în sus
cham	zlato	aur
chilau	ciocan ferecat	železné kladivo
chilabaua	nejen cikánský tanec, ale i rumunský (pravděpodobně jde o jeden tanec)	nu numai dans țigănesc, ci și unul românesc (probabil același)
chisâg	sáček, pytlík	pungă
iagalău	pistole	pistol
lovele	peníze	bani
la dică	ve vhodnou chvíli	momentul potrivit
machi	opít se	a se îmbăta
mandea	já, níže podepsaný	eu, subsemnatul
mangli	žebrat / krást	a cerși / a fura
manglitor	zloděj	hoț
mangoti	peníze (bány, pary)	bani, parele
mașcar	styl doprovázení na kobzu	modul de acompaniament la cobză
mardei	peníze	bani
mardi	mlátit, bít, uhodit, bouchnout	a bate
matol	opilý	beat

mecla	mlč!	taci
mierli	zemřít / zabít / zahubit	a muri / a omorî / a ucide
mișto	dobře, ve smyslu souhlasu / hezký / elegantní, luxusní	bun / bine / frumos / elegant, luxus
a lua pe cineva la mișto, a face de cineva misto	dělat si (z někoho) legraci, posmívat se někomu	a-și bate joc (de cineva), a lua peste picior
miștocar	ten, kdo si dělá z někoho nebo něčeho legraci	individ care își bate joc sau ia peste picior (pe cineva sau ceva)
mo	hej!, nu!	mai!
molan	víno	vin
mucles	mlč! / pozor!	taci! / atenție!
mudarimos	zločin, vražda	crimă
muie	pusa, ústa	gură
a duce cu muia	vyhýbat se tématu	a duce cu vorba, a îndeuce în eroare
nasol	oškivý / zlý / hloupý...	urât / rău / prost...
nenai	není	nu este
pal	kamarád, kámoš	amic
panghi	krást	a fura
paradi	krást / rozbít / pokazit / roztrhnout...	a fura / a strica / a sparge / a rupe...
pili	konzumovat alkohol, opít se	a consuma băuturi alcoolice, a se îmbăta
pirandă	Cikánka, žena Cikána	țigancă, soție de țigan
puriu	stařec / otec	bătrân / tată
romana	lidový tanec	numele unui dans popular
rodimos	prohlídka	percheziție
romneasca	typ cikánské hory	numele unei hore țigănești

romnia	rumunský lidový tanec	dans popular romănesc
șingaliu	policista	polițist
soili	spát	a dormi
șoșoi	králík / malé dítě	iepure / copil mic
șucar	hezký, dobrý (člověk)	frumos
șuriu	nůž	cuțit
sumnocai	zlato	aur
șuti	krás	a fura
ușchi	prchat / zdrhat, utíkat / odejít	a fugi / a o șterge / a pleca
tananaua	cikánský tanec v Moldavsku	joc în Moldova
tananica	tanec v župě Baia	joc în jud. Baia
tovel	sekyrka	topor mic
ușcheală	úprk	acțiunea de a fugi
ușchi	prchat / zdrhat, utíkat / odejít	a fugi / a o șterge / apleca
vast	dlaň	palma
a da cu vastul	krást	a fura
zuraliu	nadnesený, nadsazený nadbytečný / šílený	exagerat, excesiv / nebun

Zdroj: vlastní zpracování

Romština je častým zdrojem pro výrazy, které označují Romy nebo naopak Neromy: "gagiu" (Rumun / šéf, pán / muž, manžel), pocházející z rom. *gağó* (*Necikán*). Rumunští Romové ho užívají ve významu *Rumun*. Deriváty jsou "gagică" (*milenka*), "gagic" (*milene*). *Potomek rodičů, kdy jeden je romského původu a druhý ne*, nebo také *člověk, který nemluví romsky*, je význam výrazů "caștaliu, caștalie, caștalii". Naopak pro *Cikána* existuje výraz "baraulă" a pro *Cikánku, ženu cikána* "pirandă" (i varianta *chirandă*) pocházející z romského *pirando*. Pro *malého Cikána* je užíván výraz "ciorciovel" nebo "ciorpandel".

Mezi další výrazy pro osoby můžeme zařadit např. "cordaci" (*milenec*), "gagistru" neboli *člověk s penězi, bohatý*, anebo "bašaidie, bašaididie" (*nemravná žena*) a "bašardină" (*tlustá a nemravná žena*). Tento výraz pravděpodobně souvisí s rom. *bašav* (*hrát na hudební nástroj*). Výraz "pal", jenž se překládá jako *kamarád, kámoš*, je v dnešní rumunštině hojně rozšířen a pochází překvapivě z romštiny, přesněji z *prala*, což znamená *bratr*. Výraz pro čerta "benga" se užívá i jako zdobnělina "benghișul" nebo jako varianty "zbenga" a "zbângă" (tento výraz se objevuje v Krišaně). Z romského jazyka pocházejí také označení pro *policistu* "caraliu" (pocházející z *karaló – trnitý, pichlavý*), "șingaliu" (odvozené ze slova *șingalo*) a "harcumar". Oslovení pro otce "dadă" se objevuje v pohádce o Cikánech. Pro *otce*, ale i *stace* se užívá také slova "purii".

Zdrojem hojných přejímek jsou i nekalé činnosti a předměty s nimi spojené. Pro *vězení* se užívají výrazů "hândeală" nebo "bul", a existuje i výraz pro *rok ve vězení*, a to "bârș". Slova "cordelie" nebo "coardă" se užívají pro *prostitutku*. *Zločin* obecně se může říct "mudarimos". Též předměty jako *nůž* – "șuriu" a *pistole* – "iagalău" mají svůj původ v romštině. Další skupinou často přejímaných slov jsou ta, která souvisejí s alkoholem: "machi" – *opít se* (z rom. *makió*), "pili" – *konzumovat alkohol, opít se* (z rom. *piló*), "a se matoli" – *opít se* a odvozené "matol" – *opilý* (z rom. *mató*). Existuje i argotický výraz pro *víno*, a to "molan".

Neméně časté je použití romského výrazu pro *peníze*. Příkladem mohou být "lovele", existují i varianty *lovei, lovincă* (z rom. *lóve*), "mardei" (z rom. *mardé*), "biștar" nebo zmíněné "mangoti". I ve skupině zvířat nalezneme několik slov romského původu. Co se týká koní, můžeme užít regionálního slova "gebea", což znamená mimo jiné i *pomalá a houpavá chůze koně*, dále "grazd" – *hřebec*, "grasni" – *klisna*. Jiná zvířata jsou pak "șoșoi" – *králík* a "balo" – *prase*.

Jak již bylo řečeno, častými kalky jsou výrazy pro nástroje, jež užívali převážně Romové, nebo dokonce ty výrazy, jež rumunština postrádala. "Baros" – *perlík* (původ zde není jistý, pravděpodobně pochází z rom. *baró – velký* nebo z *baros*, který má stejný význam jako v rumunštině). Od tohoto slova byl odvozen výraz "barosan", často užívaný i v dnešní rumunštině ve významu *velký a těžký, významná a velice bohatá osoba, papaláš*. Dalšími výrazy pro nástroje jsou "chilau" – *železné kladivo* nebo "tovel" – *sekyrka*.

"Mișto" – výraz argotický, ovšem i dnes často užívaný, jenž má mnoho významů. Jedním z nich může být *dobře*, ve smyslu souhlasu, ale také *dobrý* nebo *hezka* (především u

žen) a *elegantní, luxusní*. Užívá se i ve spojení "*a lua pe cineva la mișto*" nebo "*a face mișto de cineva*" tedy *dělat si z někoho legraci* nebo *posmívat se někomu*. Existují i odvozené formy od tohoto výrazu jako "*miștoacă*" (užíváno jen v některých částech Rumunska) – adjektivum ve smyslu *krásná* (žena), "*miștocar*" – *ten, kdo si dělá* (z někoho nebo něčeho) *legraci*.

Kromě jiného se vliv romštiny týká i hudby, konkrétně názvů tanců "*romneasca*" – *typ cikánské hory*, "*romnia*" – *rumunský lidový tanec*, "*chilabaua*" – *tanec nejen Cikánů, ale i rumunský* (pravděpodobně jde o jeden tanec), "*tananaua*" (z rom. *tanana*, což je cikánský tanec) – *tanec v Moldavsku* a "*tananica*" – *tanec v župě Baia*. Dalšími lidovými tanci jsou "*romana*" nebo "*halaripu*", což je buď *cikánský tanec, kdy tanečníci dupou a plivou na všechny strany*, nebo *stojka*. Z romštiny pochází i méně známý výraz "*mașcar*", tedy *styl doprovázení na kobzu*, což pochází z rom. *mașkar* – *mezi, uprostřed*.

Ne všechna přejatá slova jsou hanlivá, urážlivá nebo mají negativní konotaci. Nalezneme zde i výrazy jako např. "*baftă*" (z rom. *baxt*) – *štěstí*, ale i *úděl, úvaha*, dále "*șucar*" (z rom. *șukar*) – *hezký, dobrý* (člověk), "*geala*" – *míč* nebo výrazy pro *zlato* "*cham*" či "*sumnoci*", "*foro*" – *město* nebo "*beșal*" – *oddech, odpočinek, klid*.

Adjektiv, která jsou romského původu, je mnoho. Nějaká jsou negativního rázu jako "*nasol*" znamenající *ošklivý, zlý, hloupý*. Jiná jsou vesměs pozitivní jako "*bentos*" v překladu *veselý, vtípaček, šprýmař*. Některá přídavná jména popisují vlastnosti: "*bangău*" tedy *křivý* (o kusu dřeva) a také "*bariu*" a "*barșoi*" – *velký*. "*Zuraliu*" znamená *nadnesený, nadsazený, nadbytečný*, ale i *šilený* a pochází z romského slova *zuraló*. Romština dala rumunštině rovněž citoslovce, např. "*mo*" – *hej!, nu!* (z rom. *mo* – můj). Pro souhlas se užívá "*au*" – z rom. *aw*, "*canți*" znamená přesný opak, tedy *ani v nejmenším, nic*.

Dalšími hojnými přejímkami jsou slovesa: "*gini*", což znamená *vidět, pozorovat*, "*abuli*" – *dát, přinést* a od něj odvozené "*abule*" – *dej mi*. Často výrazy souvisejí s útekem: "*caro*" v překladu *utíkej*, "*amandea*" – *uteč!, zdrhej!* z rom. *aw mánde* nebo "*ușchi*" – *prchat, zdrhat, utíkat, odejít*. Nežídka jde o imperativ: "*haci*" – *stůj!* či *mlč!* z rom. *ač* (*stát, zastavit se*) nebo zmíněné "*mucles*" – *mlč!, pozor!*, kde je však zajímavé, že může být užito také pro 1. osobu jednotného i množného čísla. Jako rozkaz *mlč!, dost!* se používá i slova "*arașel*". "*Mecla*" znamená *mlč!* a "*deles*" *dej mu* nebo *uhod' ho*.

V neposlední řadě nelze opomenout fráze a ustálená spojení jako "*la dică*" tedy ve *vhodnou chvíli*, "*a se alege bules (de ceva)*" neboli *ať se v prach obrátí, zchátrat* či *skončilo*

to, konec. Slovo "muie" se užívá ve výrazech "a duce cu muia" ve smyslu *vyhýbat se tématu*. Jako je (mi) to jedno se může použít výraz "ce mi-e Tutea, ce mi-e Manda".

4.2 Etnonyma

Romové jsou etnikum, jež má mnoho názvů, ať už se jedná o endonyma nebo exonyma. Kromě výrazů *Rom* a *Cikán*, které se nacházejí ve většině jazyků, existoval ve francouzštině výraz *bohémiens*, v italštině *zingar*, v němčině *Zigeuner*, v norštině *tartares* nebo v holandštině *idolatres*.³⁵ V rumunštině se používá výrazu *romi/rromi*, ale exonym pro toto etnikum existují celé desítky, nejvíce rozšířeným je v rumunštině *țigan* (jeho deriváty v jiných jazycích *tsigane*, *cigan*, *Zigeuner* etc.). Z mylného názoru o původu Romů z Egypta vznikla další pojmenování pro toto etnikum jako například španělské *Gitanos* nebo anglické *Gypsies*.

Slovo *Rom* pochází pravděpodobně z indického kastovního systému. Jedna z kast se nazývá Dom a žila v severozápadní Indii již v době nejstarších civilizací. Zatímco v evropské romštině se užívá názvu *Rom*, v arménské je to *Lom*, v syrské a perské romštině výraz *Dom*.³⁶ Dodnes Domové v Indii žijí, kočují a věnují se řemeslům jako je košíkářství, ale i zpěvu. Existuje i teorie, že slovo *Rom* pochází z "romaios", jména, kterým se označovali Byzantinci.³⁷ Termín *Rom* je užíván pro více etnických skupin se společným původem a podobnými charakteristikami. Tento název ale nepřijímají všichni, jedním z příkladů jsou Sinti. Každý Rom však sdílí s ostatními stejný jazyk – romštinu (*romaňi čhib*), ač v různých dialektech. Dále též způsob života, stejné hodnoty a kulturu. Společné mají také to, že jsou si všichni vědomi svého romského původu, sounáležitosti a naopak odlišnosti od ostatních – Neromů.

Termín *Cikán* pochází z řecko-byzantského *Atsigani* odvozeného ze slovesa *athiggainein*.³⁸ *Cikán* je exonymem – nepoužívá se Romy pro označení sebe sama, ani toto

³⁵ DIEACONU, D. *De la călăi, la lăutari – istoria țiganilor din Țările Române*. Historia [online]. [cit. 2017-18-03]. Dostupné z: <https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/de-la-calai-la-lautari-istoria-tiganilor-din-tarile-romane>.

³⁶ Alinčová, Milena et al. *Původ názvů Rom–Cikán. Interkulturní vzdělávání – příručka nejen pro středoškolské pedagogy*. Člověk v tísni, 2002. s. 18.

³⁷ KIVU, Mircea. *Rrom sau țigan?* [online]. 2010 [cit. 2018-07-18]. Dostupné z: <http://romanioliberal.ro/opinii/comentarii/rrom-sau-tigan---201104>.

³⁸ DIEACONU, D. *De la călăi, la lăutari – istoria țiganilor din Țările Române*. Historia [online]. [cit. 2017-18-03]. Dostupné z: <https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/de-la-calai-la-lautari-istoria-tiganilor-din-tarile-romane>.

slovo nenalezneme v jejich slovní zásobě. Toto pojmenování je však v dnešní době považováno za hanlivé, a proto je častěji nahrazováno výrazem *Rom*.

Do této diplomové práce nesporně patří vysvětlení, jaká je spojitost mezi slovy *Rumun* a *Rom*. Ač zmíněná dvě slova mohou mnoha lidem připadat nápadně podobná (v rumunštině *rom/rrom* a *român*), jejich původ je zcela jiný a každý se vyvíjel svou vlastní cestou. Název etnika *Rom* je, jak již bylo uvedeno, pravděpodobně odvozeno z indické kasty Dom. Na rozdíl od něj název území Rumunska a jeho obyvatel Rumunů pochází od Římanů (*Roma, Romani*) a pochází z dob, kdy Římané dobyli část Balkánu.³⁹ Tato podobnost je tedy zcela náhodná.

Pokud bychom se zaměřili na užití uvedených výrazů, zřejmě by většina Rumunů preferovala označení *Cikán* (*Țigan*), které však může mít pejorativní konotace. To je však záležitostí posledních desítek let, dříve nebylo využíváno náhradního názvu pro toto etnikum, aby se zabránilo negativnímu obrazu (viz např. Ion Budai-Deleanu a jeho známé dílo *Cikaniáda*). Výraz *Rom* však není novodobým výdobytkem, jeho záznamy se objevují již v 19. století. Tento problém tedy není lingvistický, nýbrž kulturní. Někteří lingvisté jsou dokonce zásadně proti užívání slova *Rom*.⁴⁰ V roce 2010 došlo i k iniciativě, jež v Rumunsku navrhovala změnu oficiálního názvu z *Romů* na *Cikány*. "*Prostě a jednoduše je užití v rumunštině složité: kromě toho, že neexistuje jednotné ortografické pravidlo (s jedním či dvěma r), nemá jednoduché skloňování (netuším, jak by měl vypadat genitiv ženského rodu).*"⁴¹

V běžné mluvě se v rumunštině užívá výrazu *țigan*, ovšem pokud se jedná o vědecké práce, v oficiální zprávy atd. je preferován výraz *rom* či *rrom*. Stejně tak se v češtině více užívá v běžné mluvě výrazu *Cikán* oproti oficiálnímu *Rom*, což je častěji užíváno ve sdělovacích prostředcích a na oficiální úrovni.

---

³⁹HORVÁTH, István a Lucian NASTASĂ. *Rom sau țigan. Dilemele unui etnonim în spațiul românesc*. Cluj-Napoca: Editura Institutului pentru Studiarea Problemelor Minorităților Naționale, 2012. s. 38. ISBN 978-606-8377-06-3.

⁴⁰KIVU, Mircea. *Rrom sau țigan?* [online]. 2010 [cit. 2018-07-18]. Dostupné z: <http://romanioliberal.ro/opinii/comentarii/rrom-sau-tigan---201104>.

⁴¹„*pur și simplu este dificil de utilizat în limba română: pe lângă că nu are o ortografie unitară (cu unul sau doi r), nu se declină ușor (habar nu am cum ar trebui să fie genitivul feminin)*" In: Tamtéž.

5. Literatura

5.1 Díla týkající se osvobození Romů (19. století)

Romům se rumunská literatura začíná věnovat převážně až v 19. století ve spojení s otázkou otroctví. Prvním, kdo se na rumunském území zajímal o Romy, byl moldavský kníže Dimitrie Cantemir (1673-1723). Avšak první významnou studii byla *Esej o historii, mravech a jazyku Cikánů* (Esquissesurl'histoire, les moeurs et la langue des cigains), vydaná v roce 1837 Mihaiem Kogălniceanem, která se věnovala jejich jazyku, zvykům i mýtům, jež se o nich vyprávějí. Vidíme tak, že prvotní díla, jež se jimi zabývala, nebyla díla beletristická, nýbrž spíše vládní dokumenty či různé články věnující jejich životní situaci. Později k nim přibyla díla beletristická, ať už povídky či básně zabývající se jejich osudem, těžkou životní situací a životem po vydání osvobozujících zákonů. Jedinou výjimkou z řady děl 19. století je *Cikaniáda*, v rumunském originálu *Țiganiada*, Iona Budaie-Deleana napsaná v roce 1800 (upravená verze 1812), vykreslující Romy ve zcela jiném světle než pozdější díla. V tomto směšnohrdinském eposu tvoří komickou složku právě Cikáni a jejich chování i typické rysy. Dílo je velice cenné, jelikož nám podává svědectví o Romech v této době. Autor zde nevykresluje Cikány jako lidi s těžkým osudem, ale tak, jak jsou viděni dobovou společností. Touží po pohodlí, zdržují se při válce vzadu a jsou zprvu bojácní. Někdy se dokonce setkáváme s textem, který svou komičností připomíná až ironii: „*Je pozoruhodné, že se cikáni utábořili právě mezi Hladovem a Bílou, když snad nebyli ani bílí, ani hladoví!*“⁴²

Některá díla nám mohou sloužit jakožto svědectví o životech Romů, jako je tomu ve zmiňované *Cikaniádě* nebo v povídce *Příběh jednoho zlatáku*. Autor vykresluje rumunskou krajinu a život Cikánů, kteří jsou s ní neustále spojeni. Kočovní život Cikánů je spjat s přírodou, se kterou žijí zcela v harmonii. Jak děti, jež si celé dny hrají v přírodě, tak dospělí, kteří zde hledají svou obživu a tráví tu celý svůj život. Literární díla jsou také svědectvím o nadpřirozených schopnostech Cikánek.

Zprvu vznikají díla, kde se intelektuálové snaží hájit zájmy Romů a bojovat za jejich osvobození, poté vzniká i literatura o jejich životě, kde autoři vyjadřují soucit s porobením. Již zde vidíme velký vliv Romů na rumunskou literaturu. Přestože oni sami tato díla nepsali, byli inspirací pro několik desítek básní i dalších beletristických děl. Mezi autory zabývající se

⁴² BUDAI-DELEANU, Ion. *Cikaniáda*. Praha: Odeon, 1972. s. 38.

životem Romů a situací před i po vydání osvobozujících zákonů patří: Vasile Alecsandri, I. H Rădulescu, Cezar Bolliac, Gheorghe Asachi a mnoho dalších.

Nemůžeme si tuto dobu představit jako období, kdy veškeré obyvatelstvo bylo nakloněno zrušení otroctví Romů, a tak i v literatuře je to zachyceno v několika dílech, jako *Proč Cikáni nejsou Rumuni* (Pentru ce țigani nu sunt români, 1839) nebo *Dcera Cikána a dcera bojara* (Fata de boier și fata de țigan, 1844) Cezara Bolliaca nebo Costacha Negruzziho. Obě díla mají společné to, že čtenáři představují dvojí pohled, a jsou tak svědectvím o společnosti, rozpolcené ohledně romské otázky. V prvně zmiňovaném díle se setkáváme s rozepří syna a matky, kdy se syn zastává jejich služebné Cikánky, ovšem matka to bere jako pohrdání jí samotnou. Ve druhém díle, jenž navazuje na Kogălniceanovu *Esej o historii, mravech a jazyku Cikánů*, se nachází rozhovor samotného autora a konzervativního šlechtice, který odmítá veškeré závěry plynoucí z této eseje, počínaje původem otroků, jelikož dle církve šlo o prokletí, zatímco Kogălniceanu se snaží jejich původ vysvětlit vědecky.

Obvykle se autoři zabývají těžkým životem Romů, jako je tomu v díle *Příběh jednoho zlatáku* (Istoria unui galbîn, 1844) od Vasile Alecsandriho. V první části povídky je vyprávěn život Cikánky, která žila šťastně, dokud nebyla v dětství prodána. Ještě větší soucit s těžkým údělem Cikánky přichází ve chvíli, kdy je její milý zabit, protože spolu utekli od svých pánů, a ona sama páchá sebevraždu. Jiná díla, věnující se také době, kdy byli Romové ještě otroky, mají za cíl je zobrazit jako osoby, kteří si svůj osud nezaslouží. Příkladem může být povídka *Župan Ion* (Jupân Ion, 1844) od Iona Heliada Rădulesca. Cikán je zde laskavý člověk, jenž se stará o děti svého zesnulého pána. Autor zde uvažuje o morálce a dobrotivosti Cikána, kterého zobrazuje v ráji.

Jiná díla vypovídají o situaci po vydání zákonů, oslavují je, představují Cikány jako šťastné a svobodné bytosti, podobně je tomu v básni *Cikánka se svým dítětem u sochy Svobody v Bukurešti* (O țigancă cu pruncul său la statua libertății în București, 1848) od Cezara Bolliaca, kde se Cikánka raduje nad získanou svobodou, kterou bude moci oslavovat i její dítě.

Jelikož ani po vydání osvobozujících zákonů nebyly podmínky pro život Romů jednoduché, i to se promítlo v literatuře. Vasile Alecsandri a jeho dílo *Vasile Porojan* (Vasile Porojan, 1880) je toho důkazem. V povídce je zobrazen těžký život Cikánů, nespravedlnost i společenský útlak, ale i situace po osvobození, jež nebyla pro všechny Romy zcela příznivá.

Protagonista se zde vrací k pánovi, přestože ten již otroky propustil, a žádá ho opět o práci, načež ho okrade a uteče, ačkoli byli jako děti přátelé.

Zcela jedinečný až idealistický pohled na Romy v této době je v povídce *Tatínkův Budulea* (Budulea Taichii, 1880) Ioana Slavice. Toto dílo popisuje hlavního hrdinu ve zcela jiném světle. Pouze předpokládáme, že se jedná o Romy, avšak ze sociální situace i povolání protagonisty to můžeme předpokládat. Romský hoch zde chodí do školy, stává se knězem a šťastným člověkem.

Mnoho intelektuálů uzavíralo svá díla výzvou spisovatelům, jako je tomu u I. H. Răduleasca nebo C. Bolliaca.⁴³ Poté, co byly vydány všechny zákony, které propuštěli Romy z otroctví, a situace se stabilizovala, začala postupně mizet i literatura, jež by se tomuto tématu věnovala. Pokud vznikala díla o Romech, jednalo se o memoárovou prózu, kdy autoři vzpomínali na situaci před zrušením otroctví a také na průběh osvobození Romů.

5.2 Literatura 20. století

Literatura předchozích staletí se zabývá především životem Romů a nahlížením Rumunů na jejich situaci v této zemi. I později se vyskytují díla věnující se jejich společenskému postavení, ale Romové se začínají objevovat i jako vedlejší postavy v různých žánrech literatury. Dodnes se často vyskytují v pohádkách či povídkách, zejména ve spojení s věštěním a magickými schopnostmi. V některých dílech jich je využíváno jakožto romantického rysu.

V pohádkách jsou spojování obzvláště s nadpřirozenými schopnostmi, věštěním budoucnosti z karet neboz ruky, či s různými obřady. Jejich schopnosti však nejsou vždy spojovány s dobrem, ale mohou přinést například i neštěstí a uhranout člověka. Takovéto schopnosti jsou uváděné již v lidové slovesnosti, ze které poté čerpá další literatura.

Povídka Mihaila Sadoveana *Fântăna dintre plopi* (Studna pod topoly) z cyklu *Hanul Ancuței* (Ankucina zájezdni hospoda, 1928) vypráví o lásce Neculaia a Cikánky Margou. Její rodina chce Neculaia okrást a zabít, Margou mu však vše vyradí. Přestože se zdá, že láska dokáže změnit osud, povídka končí tragickou smrtí jednoho z Cikánů i Margou a zraněním Neculaia.

---

⁴³Academia Româna. *Dicționarul general al literaturii române, vol. I.–IV.* București: Editura Univers Enciclopedic: 2004–05. s. 56.

Další kniha, která není ani tolik dílem o Romech jako dílem, jež shromažďuje a případně přepracovává písně Romů, je *Cântice țigănești* (Cikánské písně, 1957) od Mirona Radu Paraschivesca.

V románu *Groapa* (Jáma, 1957) autora Eugena Barba se Romové obvykle objevují pouze jako vedlejší postavy pro jakési dokreslení příběhu. Živí se zde přebíráním odpadu u Bukurešti. Vidíme opět předsudky, jež někteří Rumuni mohli mít k romským spoluobčanům, a to již ve druhé polovině 20. století.

Jedna z nejznámějších povídek autora Mircei Eliada má opět námět nadpřirozena a tematiku Romů nám přibližuje již sám název *La Țiganci* (U Cikánek, 1963). V této povídce se ústřední postava, učitel hudby Gavrilescu, objevuje v domě U Cikánek, kde si má vybrat dívku. Při odchodu zjišťuje, že ztratil pojem o čase, když uplynulo v reálném světě 12 let, zatímco uvnitř jen pár chvil. Vrací se tak zpět a v pokoji nalezne svou dávnou lásku, s níž odjíždí. Nadpřirozený motiv se nachází i v novele L. M. Arcadeho *Poveste cu țigani* (Povídka s Cikány, 1966), jež vypráví o Cikánech, již proklejí vesnici, ze které je vyhnali.

Téma Romů se objevuje ve 20. století také v díle Gala Galactiona *Copca Rădvanului* (U potopeného kočáru, 1967) o nenaplněné lásce Cikána a Rumunky. V této době šlo o lásku, jež nebyla možná. Už ve zmíněném díle vidíme zobrazování stereotypů o Romech: že jsou černí, povoláním *lăutari*, tedy šumaři, a živí se věštěním. V této povídce je to konkrétně matka Cikána, která je věštkyní a předpověděla tragický osud smrti obou milenců na svatbě Rumunky.

Romové byli námětem i pro díla vznikající po 2. světové válce, a to především kvůli jejich nelehkému osudu za vlády Antonesca. Významným protiválečným románem je *Șatra* (Cikánský tábor, 1968) Zaharii Stanca o deportaci Romů do Podněstří. Je zde zobrazován tradiční romský život, uspořádání společnosti a jejich pohled na život, zvyky a tradice, což ovšem v novém prostředí upadá a naopak každý hledí více sám na sebe než na celek.

Podobnou tematiku popisující 2. světovou válku má i román z 21. století autora Ioana T. Morara *Negru și Roșu* (Černý a červený, 2013). Zde ovšem protagonista, který je Rom, zastává vysoké armádní funkce a dokonce se zapojuje do rozhodování ohledně podněsterské deportace. Po zjištění, že se odsun týká i jeho rodiny, se snaží o její záchranu a opětovný přesun zpět do Rumunska. Dílo, ač popisuje hrůzy této doby, končí optimisticky, kdy se protagonista obrací na druhou stranu a rodina je opět v bezpečí v Rumunsku.

6. Kultura

6.1 Řemesla

Pokud se budeme zabývat romskou kulturou, musíme si položit otázku, jak si Romové dokázali udržet své zvyky a tradice po celá staletí, přestože žili na území státu, ze kterého nepocházeli, a byli neustále pod vlivem jiných národů. Jednou z odpovědí by mohlo být, že svět všech cikánských skupin je obvykle uzavřený. Není jednoduché a běžné, aby někdo svoji skupinu opustil, anebo se do ní naopak přidal. Dalším důvodem může být, že Romové vždy žili jiným životem než Neromové. Nepotřebovali se začlenit, měli vlastní styl života i způsobu obživy. Mají také smysl pro integritu své kultury a mohlo by se říci, že odmítají hodnoty naší kultury, či přinejmenším jsou pro ně jejich vlastní zákony nad zákony státu, v němž žijí. Romové často vytvářejí produkty, jež od nich Rumuni nakupují. Mnohdy jde o věci, které buď mají lepší cenu, nebo kvalitu než od Rumunů, v jiném případě (především dříve) dokázali vyrobit zboží, které nebylo jinak příliš dostupné. Jedním z příkladů mohou být cihly, jež sami pálili, nebo zlaté mince, jež prodávali.

Dle řemesla, které bylo pro danou skupinu charakteristické, se mohou Romové dělit na: *cihláře* (cărămidari/cărămizari), kteří vyráběli cihly, *kováře* (fierari), zpracovávající železo, z něhož vytvářejí různé nástroje i podkovy pro koně. *Gabori* se dříve zabývali zejména klempířstvím, dnes spíše výrobou dek a předmětů pro domácnost. *Kikavară* či *căldărari* je název pro skupinu tradičně pracující s mědí. Hudbě se věnují *lăutari*. Další skupina, *pieptănari*, vyráběla hřebeny. *Ciurari* se zabývali prací s kůží zvířat. Zaniklému řemeslu prodeje koní se věnovali *lovari*. Tradičními Romy jsou *argintari* zpracovávající stříbro, ale i zlato. *Rudari* jsou skupinou, jež byla z většiny už ovlivněna rumunskou kulturou a věnovali se zpracování dřeva, výrobou lžiček, ale i nábytku. V tomto odvětví se vyvinula řada specializací, jako jsou *butnari* vyrábějící dřevěné výrobky, *lingurari*, kteří vyráběli lžíce, lžičky, pánve a kbelíky, *lădari* specializující se na nábytek jako židle, stoly a skříně, a další.

Řemesla Romů měla bezesporu pozitivní dopad na rumunskou společnost. Některá jsou živá dodnes, jiná už před dlouhou dobou zanikla, jde ovšem o taková řemesla, která jsou s tímto etnikem bezesporu spojená. Romové se dříve také věnovali kotlářství, zvonkařství, korytářství, košíkářství a výrobou košťat nebo hudebních nástrojů. Zmíněné řemeslo spojené s koňmi je známo spíše nechvalně, a to kvůli koňskému handlířství, jež je dodnes, i když ve výrazně menší míře, v Rumunsku praktikováno. Romové skupují starší či nemocné koně,

kteří dokáží připravit, aby v určitou dobu, kdy probíhá obchod, vypadali mnohonásobně lépe, a prodali se tak za lepší cenu. Jednou ze známých skupin jsou tzv. *ursari* neboli *riăhinară*⁴⁴, kteří se živili cvičením medvědů a produkcemi s nimi. Také ale vyráběli litinové kotle, hrnce a pánve. Výrobky, které sami vyráběli, prodávali jako pouliční obchodníci na vesnicích a v obcích. Byli obvykle rovněž velice hudebně nadaní. „Většina medvědářů jsou *lăutari* (hudebníky).“⁴⁵ Medvědáři se postupem času stali kováři.

Většina těchto hudebníků začíná s hraním na buben, ale obvykle pokračují s jinými nástroji. Často mají také talent na zpěv. Otec dá dítěti první lekce, ale to poté pokračuje ve výuce samo. Žánr, jenž se učí každý "učedník", je rumunská lidová hudba, poté se pokouší i o další styly jako je například jazz. Dnes se většina z nich zapojuje do společnosti, chodí do školy i na konzervatoře, avšak poté se obvykle nepřidávají k rumunským orchestrům, filharmonickým atd., ale k "*tarafum*"⁴⁶ nebo kapelám z restaurací.⁴⁷

Pravděpodobně nejdůležitějším řemeslem Romů je zpracování kovů jako například železa, ze kterého se vytváří zemědělská náčiní, komponenty pro stavebnictví, nářadí, klíče, zámky, šrouby i různé věci pro domácnost. Dříve vyráběli též vozy a podkovy. Ještě v dnešní době si někteří samostatní zemědělci na vesnicích nechají okovat koně od Romů.

O Romech je známo, že mají talent na výrobu zboží z různorodých materiálů jako například ze dřeva, z něhož vyrábějí nejrůznější nástroje. Dodnes jsou známí prodejem zlata a stříbra. Dříve z nich vyráběli různé šperky, které potom prodávali Rumunům na ulicích. Výrobky Romů byly považovány za kvalitní a jejich tvůrci za talentované řemeslníky. Těch je každým dnem méně, ovšem i dnes se můžeme setkat s tím, že si někteří Rumuni šperky kupují. Oblíbené jsou také zlaté mince.

Dále Romové zpracovávají mosaz a měď, ze které vytváří především kuchyňské nádoby jako třeba pánve, kotle na vaření pálenky, ale i nástroje pro náboženské účely. Praktikovali rovněž klempířství, vyráběli střechy i žlaby. Dříve měli i speciální techniku zpracování, kterou si předávali z generace na generaci. Jelikož se dnes jejich produkty příliš nepoužívají, jde o skoro zaniklé řemeslo. Přesto se setkáme s lidmi, zejména díky vaření

⁴⁴GRIGORE, Delia a Gheorghe SARĂU. *Istorie și tradiții rrome*. București: Salvați Copiii, 2006. s. 36. ISBN 978- 973-0-04492-8.

⁴⁵„*Cei mai mulți ursari sunt lăutari (muzicanți)*.“ In: ALEXANDRESCU, Gabriela. *Tradiții ale rromilor din spațiul românesc*. București: Salvați Copiii, 2004. s. 5. ISBN 973- 0- 03353- 6.

⁴⁶*Taraf* je skupina romských hudebníků, která hraje hudbu typickou pro skupinu *lăutari*.

⁴⁷ALEXANDRESCU, Gabriela. *Tradiții ale rromilor din spațiul românesc*. București: Salvați Copiii, 2004. s. 15. ISBN 973- 0- 03353- 6.

pálenky, kteří si kupují kotlíky od Romů. Romové také pracovali se dřevem. Vytvářeli dřevěné předměty do domácnosti i nábytek. Mezi řemesla, jež jsou dnes již zapomenuta či zcela vyhynulá, patří opracování kostí a rohů, ze kterých se vyráběli hřebeny, knoflíky, rukojeti, též zpracování kostí a zvířecí kůže aj.⁴⁸

Dodnes existují někteří Romové, především ženy, živící se věštěním nebo léčitelstvím. Toto řemeslo se ve větší míře praktikovalo dříve, kdy používali léčivé byliny, jež připravovali zvláštním způsobem v kombinaci s různými zpěvy a masážemi.⁴⁹

Hudba je něco, co k Romům bezesporu patří. Nemůžeme tak opomenout kapitulu o řemeslu, které je Romům patrně nejčastěji prisuzováno. Kromě zpěváků jsou proslulí i hudebníci, v první řadě houslisté. Mezi významné se řadí Barbu Lăutaru (viz obrázek 5), Cristache Ciolac, Petrea Crețu Solcanu, Fănică Luca, Ion Onorui.⁵⁰ Toto řemeslo se předává z otce na syna a i v dnešní době Rumuni přiznávají Romům talent jak v hraní na housle, tak celkově v hudebním odvětví. Romové často nehrají podle not, nýbrž dle sluchu. Dnes samozřejmě mnoho z nich již noty zná a má vystudovanou svou specializaci, ale stále se setkáme s těmi, kteří jsou výbornými muzikanty, přestože neznají noty a hudbu nikdy nestudovali. I v dnešní době běžně hrají na svatbách i večírcích a jsou považováni za skvělé hudebníky. Nejčastějšími nástroji jsou kromě houslí také basa, cimbál, akordeon, kytara, klarinet, tamburína aj. Jejich hudba je založená na improvizaci, je velice spontánní, rytmická a melodická, má dostatečnou interpretační valenci a je různorodá.⁵¹ Významnými jsou tzv. *lăutari*, tedy tradiční hudebníci, kteří hrají ve skupinách nazývaných "*taraf*". Jejich název je odvozen od slova *lăută* (loutna), avšak dnes již hudebníci hrají i na další nástroje anebo i zpívají. Do této hudby přidávají bezesporu prvky nebo styl romské hudby.

Romové tak dali Rumunsku nejen své výrobky, které byly v minulosti mnohdy unikátem patřícím jen tomuto etniku, ale také možnosti, jaké by bez nich mnozí Rumuni neměli. Někteří i dnes preferují romskou hudbu či Romy jakožto hudebníky. Přestože již

---

⁴⁸GRIGORE, Delia a Gheorghe SARĂU. *Istorie și tradiții rrome*. București: Salvați Copiii, 2006. s. 37. ISBN 978- 973-0-04492–8.

⁴⁹ALEXANDRESCU, Gabriela. *Tradiții ale rromilor din spațiul românesc*. București: Salvați Copiii, 2004. s. 75. ISBN 973- 0- 03353- 6.

⁵⁰GRIGORE, Delia a Gheorghe SARĂU. *Istorie și tradiții rrome*. București: Salvați Copiii, 2006. s. 37. ISBN 978- 973-0-04492–8.

⁵¹Tamtéž, s. 37.

prakticky neexistují výrobky, jež vyrábějí pouze Romové, stále se někteří dokážou svým řemeslem uživit. Ač je v dnešní době většina Romů zcela či částečně asimilovaných, jejich řemesla dala Rumunsku bezpochyby mnoho, a jejich vliv je stále patrný.

6.2 Slavní Romové

Ať už je pohled na Romy jakýkoliv, nemůžeme jim upřít, že se několika jedincům podařilo v Rumunsku proslavit, a to nehledě na to, či právě proto, že jsou Romy. Nejvíce z nich se samozřejmě živí zpěvem. Mohli bychom jmenovat zpěváky, jako jsou Nicolae Guță. Fărâmița Lambru, Connect-R, Ștefan Bănică starší i mladší, také jazzovou zpěvačku Ancu Parghel. Nemůžeme opomenout styl hudby "manele" a zpěváky Nicole Cherry, Marcela Pavel nebo Adriana Copilul Minune. Jedním z těch, kteří se proslavili jako romští zpěváci spíše negativně, je Sandu Ciorba. Přestože jeho popularita je někdy vyšší než u jiných zpěváků, jeho písně jsou považovány spíše za ironii hudby. Romové nepostrádají nadání ani v oblasti hudebních nástrojů, a proto jich několik můžeme zmínit mezi houslisty: Grigoraș Dinicu a Ion Voicu, který je také dirigent stejně jako Mădălin Voicu. Na Panovu flétnu hrají Damian Draghici nebo Fănică Luca. Mimo hudební odvětví nalezneme i slavné sportovce, především fotbalisty Bănela Nicolitu a Alexandra Neaga. Z řad herců to jsou Rudi Moca nebo Mihai Răducu. Proslulý je rovněž malíř Eugen Raportoru.

Existují teorie, že romského původu je i moldavský kníže žijící v 16. století Ștefan Răzvan nebo spisovatel Ion Budai-Deleanu.⁵² Mezi politiky je romského původu Mădălin Voicu, jenž se zároveň věnuje hraní na housle a je i dirigentem. Mezi romské předáky, které však zná i rumunská společnost, patří Florin Cioabă, považující se za romského krále, nebo Iulian Rădulescu. Romové se v dnešní době prosazují v mnoha odvětvích. Přestože by se někomu mohlo zdát, že převážná většina jich je proslavená díky hudbě, široká veřejnost zná také jedince romského původu, kteří se uplatnili v politice, jako profesori nebo publicisté, vědci i lékaři.⁵³

---

⁵²PĂDURARU, Cătălin. *Domnia lui Ștefan Răzvan în Moldova, între mit și realitate* (1595). [online]. [cit. 2018-07-03]. Dostupné z:

http://www.istoria.md/articol/485/Domnia_lui_Ștefan_Răzvan_în_Moldova,_între_mit_și_realitate.

⁵³SARĂU, Gheorghe. *Personalități rromice din spațiul geografic românesc*. [online]. [cit. 2018-02-03]. Dostupné z: <http://www.asociatiaproroma.ro/site/index.php/domeniu/cultura/personalitati>.

6.3 Umění

„Existuje několik typů obrazů spojených s romskou komunitou: romantický, exotický, který nám ukazuje Romy svobodné, projíždějících po světě s koňmi a povozy, s ženami v tradičních oděvech; pak máme představu o oběti, která je vždy zneužívána; a nakonec máme i obraz o romské agresivitě, špinavých Romech a provinilcích.“⁵⁴ Romové mohou být zobrazováni různými způsoby, a to v rozličném umění. Ač by si zřejmě každý asocioval Romy s hudbou, objevují se i v jiných odvětvích, ať už to je zmíněná literatura, ale též malířství, fotografie, film či divadlo. Umění Romů samotných se začalo rozvíjet spíše až ve 2. polovině 20. století. První celosvětová výstava se konala v Paříži roku 1985. V Rumunsku se objevuje romské umění spíše až v posledních 20 letech předchozího století. Do té doby byla prakticky jediným zdrojem o Romech literatura psaná Neromy. I dnes se Romové objevují nejčastěji v Neromském umění, a to především stereotypně, s předsudky. Od revoluce v roce 1989 však vznikají i realističtější díla, a tak dnes máme přístup i k obrazům inspirovanými skutečností, či jsou až dokumentární. Evropský romský institut pro kulturu a umění a Národní muzeum rumunské historie zorganizovaly v roce 2018 výstavu pod názvem "*Romii: contribuții la dezvoltare a statului român*" (Romové: příspěvky k rozvoji rumunského státu).

Již v historii existují zmínky o Romech, kteří byli šašky nebo působili v cirkusech. Tito šašci byli také součástí divadelních komedií, případně i dramát. Romy můžeme nalézt dokonce v kresbách Theodora Amana, Nicolae Grigoresca nebo Ludovica Basaraba už v 19. a 20. století. Mezi známé umělce patří George Vasilescu, jenž se snažil o změnu stereotypu pěti obrazy o Romech, kde se objevují také zpěváci "manele". Jelikož hudba je něco, v čem Romové vynikali po celá staletí, odrazilo se to i do jiných odvětví umění. Jako hudebníci se objevují i v anonymní kresbě již z roku 1841. Existují také obrazy od zahraničních autorů, jakým je Auguste Raffet z roku 1837 *Familia de țigani care călătoresc în Moldova* (Rodina Cikánů kočující po Moldavsku). Dále kreslené portréty rumunského autora Theodora Valeria *Țigan din Arad* (Cikáni z Aradu). Začátkem 20. století se začínají objevovat kresby i s okolím, s povozy a stany. Mezi rumunské autory patří Aurela Băesua, který má řadu portrétů Romů, jako *Căldărarii* (viz obrázek 4), Octava Băncilă, Ludovic Bassarab či Ștefan

⁵⁴„Există câteva tipuri de imagina sociate romilor: o imagine romantică, exotică care ne arată romi etern liberi, parcurgând lumeacu caii și caravanele, cu femei în porturi tradiționale; avem apoi o imagine a victimei care este mereu abuzată; și, în fine, avem și o imagine a agresivității rome, romii murdari, infractori“ In: LIVADĂ-CADESCHI, Ligia, Dan DRĂGHIA, Alexandra IANCU a Caterina PREDA. *Romii din România: identitate și alteritate: Manual auxiliar didactic*. Cluj-Napoca: Școala Ardeleană. s. 88. ISBN 978-606-797-007-4.

Luchian. Malířem romského původu je například Daniel Brici (viz obrázek 7), jenž vytváří portréty dětí žijících na ulici, kdy jim ovšem nechá bílé pozadí, protože, jak říká „*chceme si je představit i v jiných kontextech*“.⁵⁵

V meziválečném období se začíná rozvíjet fotografie a mezi známými fotografy je i Iosif Berman, který zachycuje právě i Romy. Mezi jeho fotografiemi můžeme uvést například několik momentek *Nunta* (Svatba, viz obrázek 6) a *Drum* (Cesta). Ve svých fotografiích dokázal zachytit jídlo, tanec, přípravy na svatbu nebo jak Romové čtou z ruky. Dalším fotografem je Nicolae Th. Ștefănescu a jeho dílo *Cughiocul* (Hádání z mušle).

V době komunismu bylo Rumunsko k Romům prakticky lhostejné, spíše se volila taktika asimilace, což se odrazilo i v umění. Dle režimu prakticky neexistovali a nemohli být jako etnikum ani fotografováni. Bylo také zakázáno, aby zpívali v romštině v televizi nebo v rádiu. Konal se například *Festival cultural al romilor* (Kulturní festival Romů), ale v roce 1985 byl zakázán. Mezi lety 1978–1978 vznikla série fotografií *Groapa de gunoi* (Smetiště) autora Iona Dumitria, kde vidíme Romy, jak třídí odpad na skládce, přesto jsou však veselí a usměvaví. Fotograf Florin Andreescu zachytil Romy v portrétech *Țigancă frumoasă* (Krásná Cikánka, 1983), *Căldărari* (Cikáni pracující s mědí, 1983), *Șmecher cu ochelari și casetofon* (Šibal s brýlemi a kazetákem, 1983), *Portret de familie* (Rodinný portrét, 1986) aj. Rumunští Romové se objevili v době komunismu i u českého fotografa Josefa Koudelky v sérii 109 fotografií *Țigani* (Cikáni, 1962 – 1971). V této době se objevují i ve filmech, neexistují ovšem filmy jen o tomto etniku. Narazíme na ně například ve filmu *Acțiunea autobuzul* (1978), kde hraje i romský herec Jean Constantin. Ten hrál i v česko-rumunském filmu *Roming*. Romové byli předlohou několika filmů už dříve, jako je tomu v případě filmu *Țigăncușa de la iatac* (Cikánečka ze světničky, 1923), natočeného podle novely Rada Rosettiho.

Romům se dostává více práv po revoluci, zastoupení mají i v parlamentu a objevují se častěji v umění, ve kterém se i sami angažují. Objevují se také ve filmech popisujících 90. léta jako *Senatorul melcilor* (Senátor šneků, 1995) nebo *Gadjo Dilo / Străinul nebun* (Bláznivý cizinec, 1997) nebo v dokumentárním filmu *Școala noastră* (Naše škola), kde vidíme, jak nová, ač demokratická pravidla, mohou mít nulové výsledky v reálném životě. Dalšími filmy, někdy i dokumentární, jež vznikly již ve 21. století, jsou *Viva Constanța (A' žije Konstanca,*

---

⁵⁵ „*ar vrea să ni-i imaginăm și în alte contexte*” In LIVADĂ-CADESCHI, Ligia, Dan DRĂGHIA, Alexandra IANCU a Caterina PREDA. *Romii din România: identitate și alteritate: Manual auxiliar didactic*. Cluj-Napoca: Școala Ardeleană. s. 83. ISBN 978-606-797-007-4.

2006), ve kterém je představen zpěvák romského původu, nebo *Aferim* (2015), jenž vyhrál několik filmových cen, *Valea plângerii* (Slzavé údolí, 2013), *Dureri ascunse* (Skryté bolesti, 2005), *Adevărul despre Holocaust* (Pravda o holokaustu, 2012) nebo *Holocaustul necunoscut* (Neznámý holokaust, 2012). Mezi další filmy o Romech patří *Blestemul ariciului* (Prokletí ježka, 2004), vyprávějící o chudobě Romů a diskriminaci, *Mămăliga te așteaptă* (Polenta tě čeká, 2004) nebo dokumentární film *Toto și surorile lui* (Toto a jeho sestry, 2014). Romové se objevují i v seriálech jako *Inimă de țigan* (Srdce Cikána, 2007) a *Regina* (Královna, 2008), které vysílají stanice ProTV nebo Acasă.

I když se mohl změnit režim a mnohdy s tím i životy Romů v Rumunsku, zůstali zajímavým cílem pro fotografy. Například italský fotograf Carlo Gianferro si za svůj cíl vybral opulentnost a masivnost romských paláců v Rumunsku, což zachytil ve fotografiích *Arhitectură țigăneasă* (Cikánská architektura, 2007) a *Interioare țigănești* (Cikánské interiéry, 2009).

V roce 2011 bylo v Bukurešti, hlavním městě Rumunska, otevřeno Muzeum romské kultury a Centrum dokumentů o Romech. Zde se nacházejí místnosti, které jsou určené romským umělcům, ale i k pořádání různých akcí a sešlostí. Tato instituce se snaží odstranit diskriminaci, stereotypy a předsudky vůči Romům tím, že vzdělávají širokou veřejnost. Tento projekt podporoval také Romano ButiQ čili MBQ (MesteshukarButiQ), jenž se snaží o znovuoživení tradičního řemeslného umění Romů (viz obrázek 3). Představují ručně vyráběné výrobky, ale i jejich tvůrce. Dnes existuje romské divadlo společnosti Giuvlipen, které uvádí představení jako *La harneală* (Nepoctivě) autorů Mihaela Drăgana a Mihaie Lukacse.

Společně s demokracií přichází i ekonomická migrace Romů do ciziny, kde jsou ovšem často spojováni s krádežemi, stejně jako tomu je v Rumunsku nebo i v České republice. I tento odchod do ciziny se snažilo zachytit mnoho umělců, jak z Rumunska, tak z jiných států. Příkladem může být fotograf Yves Leresche. Dokumentární film *Călătorie dus-întors* (Cesta tam a zpátky, 2010) se zabývá návratem Romů z Francie do Rumunska. Divadelní dílo *Romo Sapiens*, kde hrají i romští herci, popisuje rasismus a aktuální postavení Romů. Tradiční život v moderní době nám zobrazuje i fotografie *Vânzătorii de covoare* (Prodejci kobereců, 2012), kde je starší pár oblečený v tradičním kroji.

7. Výsledky dotazníků

Pro tuto diplomovou práci byl vytvořen dotazník, který zkoumá, jak obyvatelé Rumunska vnímají Romy a dopad jejich kultury na Rumunsko. Ač mohou být oficiální informace a data jakékoliv, vnímání obyvatel mu nemusí vůbec odpovídat, především týká-li se skupiny, jež je často doprovázena mnoha stereotypy a předsudky. Dotazník obsahuje 3 otázky týkající se pohlaví, věku a národnosti pro lepší orientaci ve výsledcích. Následuje 10 otázek týkajících se Romů samotných či jejich vlivu na Rumunsko.

Dotazník, který je v příloze, byl vyplněn 104 respondenty, z toho 54 mužů a 50 žen. Distribuován byl zejména přes sociální sítě, aby mohl být vyplněn lidmi z různých sociálních a věkových skupin i z různých částí Rumunska. Z celkového počtu 104 osob bylo pouze 8 jiné národnosti, ale žijících v Rumunsku. Odpovědi jsou anonymní a na otázky nebyl žádný časový limit, můžeme tedy usuzovat, že daný vzorek by měl v mezích odpovídat rumunské populaci.

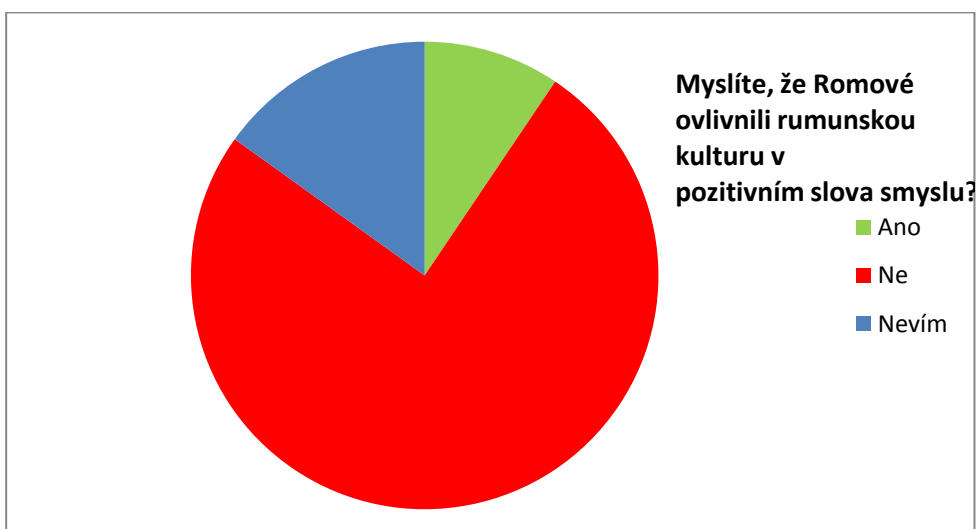
V první otázce byli respondenti dotazováni na to, jak jsou dle nich Romové vnímáni. Na výběr měli škálu odpovědí, kdy převažovaly ty negativního typu. Celých 34% odpovědělo, že jsou *Romové vnímáni negativně*, a 34%, že *jsou vnímáni spíše negativně*. Pouhých 5,7% odpovědělo *pozitivně* a 26,3% *neutrálně*. Pro *spíše pozitivně* se nevyjádřil nikdo.

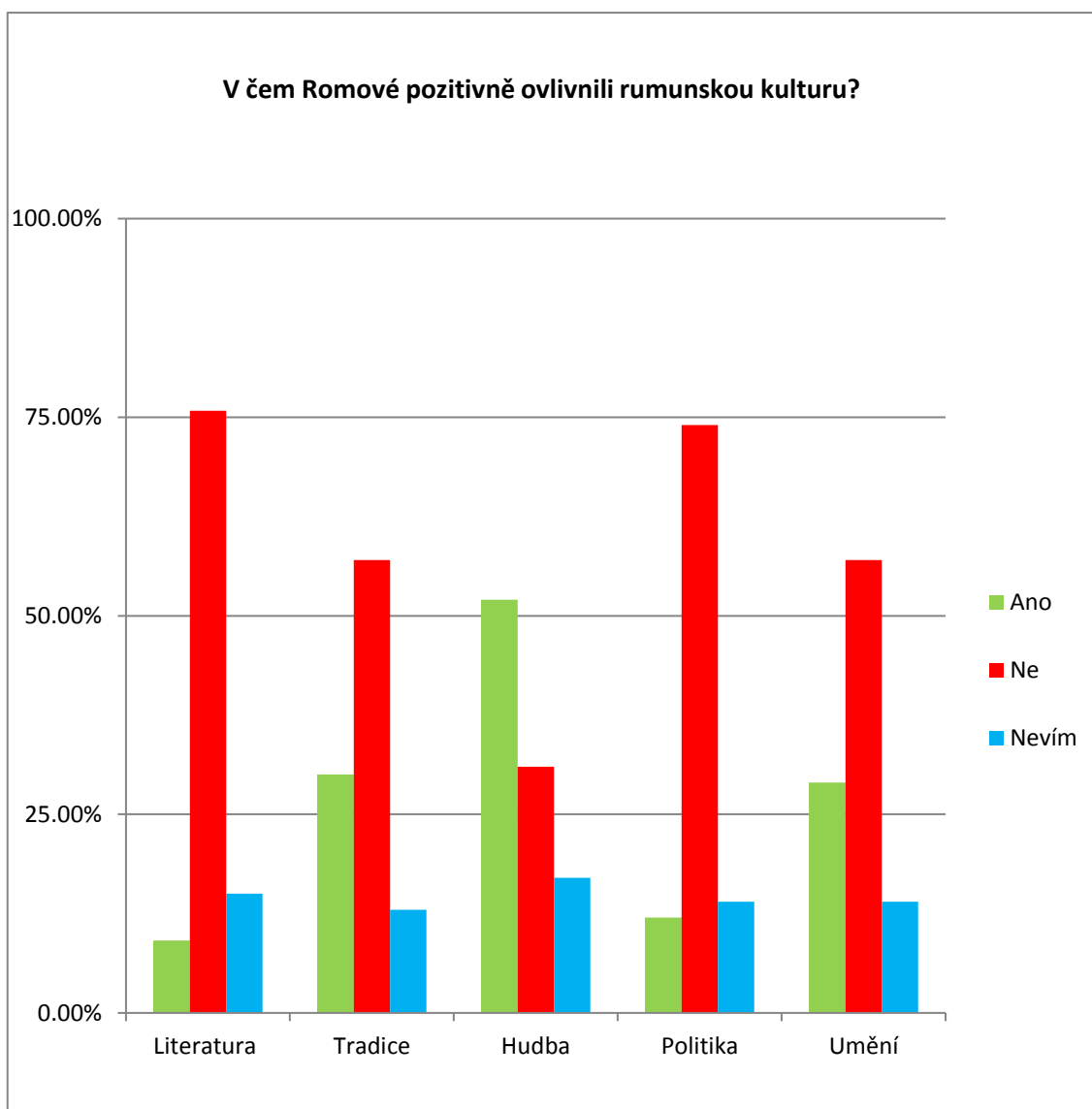
V následující otázce už dotazovaní zodpovídali, jak sami vidí romskou populaci. Nejvíce procent měla opět odpověď negativního rázu, že *jsou menšinou neprospívající Rumunsku*, což zvolilo 66% respondentů. Vcelku vyrovnané odpovědi byly v případě dotazu, zda *že jsou stejnou menšinou jako ostatní* s 18,9% a odpověď pozitivního rázu, že *ovlivňují pozitivně rumunskou kulturu a mají stejná práva*, kteroužto variantu zvolilo pouhých 15,1%. Na těchto dvou otázkách jasně vidíme, že Romové jsou v Rumunsku přijímáni spíše negativně, a to nadpoloviční většinou. Přestože existují tací, kteří vidí romskou menšinu pozitivně a přiznávají jí některé pozitivní rysy, tak celková představa o tom, jak Rumuni vnímají Romy je spíše záporná.

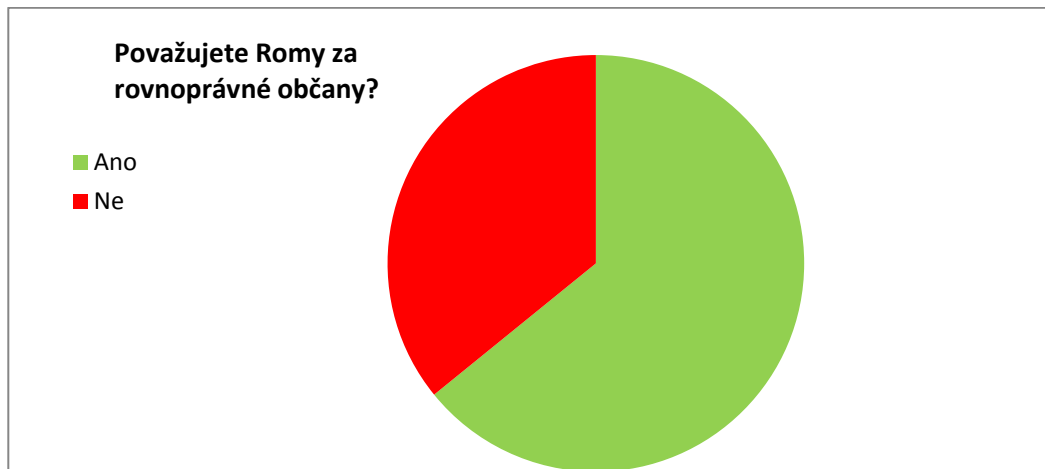
Další otázky se věnovaly přímo vlivu na rumunskou kulturu. První se obecně dotazuje, zda byl dopad romské kultury pozitivní či negativní. Kladně odpovědělo 9,4%, záporně naopak naprostá většina, 75,5%. Odpověď *nevím* zvolilo 15,1%.

Další otázka zkoumala již podrobně, zda se tento vliv liší v jednotlivých odvětvích. Byla zvolena literatura, tradice, hudba, politika a umění. Z grafu níže vyplývá, že přestože obecně platí konsensus o negativním vlivu, existují dané sféry, ve kterých není rozdíl natolik patrný, ba dokonce jim je přiznán vliv pozitivní. Dle respondentů měli Romové nejméně pozitivní vliv v literatuře, následně v politice. Naopak 51% respondentů uvedlo, že Romové a jejich hudba měli pozitivní dopad na rumunskou kulturu. Necelých 30% také souhlasí s tím, že Rumunsko obohatily romské tradice. V umění převažuje nadpoloviční názor, jenž popírá pozitivní vliv, necelých 30% ho naopak uznává.

Z následující otázky, která se dotazuje na rovnoprávnost Romů, můžeme usuzovat, že v dnešní době, ač dochází k diskriminacím a odsuzování, většina Rumunů považuje Romy za rovnoprávné rumunské občany. Odpověď *ano* zvolilo 64%, oproti 36% s odpovědí *ne*.

Příštích pět otázek bylo povětšinou rozepisovacích, respondenti si tedy mohli vybrat libovolnou odpověď, kterou napíšou. Otázky zkoumaly jak obecnou znalost o Romech, tak opětovný názor dotazovaných.

První ze zmíněných otázek se týká původu Romů, jenž je prokazatelně z Indie. Takto odpověděla naprostá většina dotazovaných, celých 58,5%. Odpověď *nevím* zvolilo 15%. Jiné odpovědi byly *Afrika, arabské státy, nomádi, Pákistán, Blízký východ, indoiránský původ a z různých zemí*. Některé odpovědi upřesňovaly, že *jsou indickými nomády* či *ze severu Indie*. Objevil se i názor, že *nemají původ* či *neexistuje jednotný původ, protože Romové jsou na celém světě, a tak mají původ vždy tam, kde se narodí*.

Znalost převládá i ohledně jazyka, kdy v následující otázce měli dotazovaní zodpovědět, zda mají Romové svůj vlastní jazyk či nikoliv. Přes 90% respondentů odpovědělo, že mají, pouhých 9,4% odpovědělo, že nemají a předpokládají tedy, že Romové mluví jazykem země, v níž žijí.

Na následující rozepisovací otázku, která se dotazovala, zda znají známého Roma, odpověděla naprostá většina *ne*. Objevily se však i jména známých osobností či těch méně známých, kteří ale měly vliv v dané oblasti. Objevuje se mezi nimi *Ion Voicu* (houslista a dirigent), *Ciorba* (zpěvák), *Barbu Lăutaru* (zpěvák a hudebník), jenž byl v dotazníku dokonce šestkrát, král (či vůdce) *Cioabă* zmíněný dvakrát, *Bănel Nicolîță* (fotbalista) či *Ștefan Bănică senior* (herec, ale také zpěvák). Mezi odpověďmi se objevili i spisovatelé *Ion Budai-Deleanu* či *Petru Maior*.

Na otázku, co si vybaví, pokud se řekne Rom, bylo nejčastější odpovědí *Cikán*. Zbylé odpovědi byly povětšinou negativního rázu jako *ulhaní zloději, analfabeti, lhaní, vše, co je špatné, nic dobrého, problémy, alkohol, mnoho dětí, chudoba, žebrání*. Objevila se i odpověď *lidé jako každý jiný, lidé, kteří neměli štěstí, aby dostali vzdělání, které by měli mít všichni, lidé, kteří se snaží, aby o nich existovala lepší představa tím, že změnili název z Cikánů na Romy nebo normální lidé, nic zvláštního*.

Poslední otázka se dotazovala, jaký je dle respondentů vztah Rumunska a Romů. Opět byly odpovědi spíše negativního rázu. Nejčastějšími odpověďmi bylo pouze *špatný, nezáměr, negativní, hrozná* aj. Objevily se i odpovědi, kde dotazovaný *kritizuje pomoc, kterou dostávají jako nezaměstnaní, přestože jsou schopni pracovat*. Jednou odpovědí bylo, *že je politika Rumunska vůči Romům příliš tolerantní*. Z jedné třetiny se objevily odpovědi neutrální či pozitivní. Někteří *rozlišují v tomto případě župy, dle jiných záleží na lidech*.

8. Závěr

Diplomová práce měla za cíl popsat a analyzovat, zda měli Romové vliv na Rumunsko a pokud ano, v jakém odvětví. Existuje velké množství prací, které popisují život Romů, jejich historii a kulturu, je však otázkou, jak jejich tradice, řemesla a specifčnost, mohly ovlivnit rumunský život. Přestože každý člověk si na tuto otázku může najít svou vlastní odpověď, vzhledem ke stereotypům je pravděpodobné, že málokdo by jakýkoliv dopad romské kultury na tu Rumunsko uznal. Tato práce je však důkazem, že jistý dopad na Rumunsko tu je. Je logické, že pokud existuje v jedné zemi početnější menšina po delší dobu, musejí se vždy určité prvky z kultur smísit. Ač bychom předpokládali, že kultura státu ovlivní, až zničí kulturu menšiny, v tomto případě dokázala romská kultura přežít staletí odsuzování, diskriminace i deportaci, a přesto rumunskému obyvatelstvu něco dát.

První kapitola se zaměřuje na historii Romů. Rozebírá jejich původ, což díky jazyku můžeme konstatovat, že je v Indii. Následuje cesta do Evropy, kdy se ve 14. století objevili v Rumunsku. Zde byli však po dlouhou dobu otroky, kteří patřili státu, církvi, ale i samotným bojarům. Vykonávali různá řemesla, podle kterých se také dělili. Jejich zotročení končí až v polovině 19. století, čímž ovšem nekončí útlak a diskriminace. Ta vrcholí za 2. světové války, kdy jich je velké množství deportováno do Podněstří, kde mnoho z nich umírá hladem i zimou. Během komunistického režimu byli prakticky ignorováni. Režim se snažil o jejich asimilaci, a tak je neuznával ani jako menšinu a neakceptoval prakticky žádná jejich práva a zvyky. Uznání byli až po revoluci v roce 1989, jejich situaci ovšem i v dnešní době ovlivňují předsudky.

Následující kapitola se věnuje Romům v dnešní době. Diplomová práce se snaží přednést přesné počty Romů dle sčítání obyvatel a výzkumů, ale zároveň vysvětluje neshodu jasně závěru. Můžeme konstatovat, že oficiální čísla se pohybují okolo 600 tisíc, zatímco odhady dosahují i nad 2 miliony. Většina Romů dnes dodržuje určité zvyky a tradice, dokonce 60% umí romsky, přesto se například téměř shoduje víra Romů i Rumunů. Velký rozdíl je potom ve vzdělání, zaměstnání a celkově životní úrovni, kdy Romové jsou na tom vždy hůře než Rumuni. Často je to způsobeno stereotypy a diskriminací, jež se týká nejen ekonomického hlediska, ale také toho kulturního a sociálního.

Kapitola o jazyce je pro nás v tomto případě velice důležitá, jelikož to není jen zdroj pro poznání původu Romů, ale rovněž bylo pravděpodobně v tomto odvětví nejvíce ovlivněno

Rumunsko, respektive rumunština. V práci je předložen seznam možných slov, která pocházejí z romštiny. Je ovšem složité prokázat původ všech výrazů, proto byla předložena ta, jež mají původ zřejmý či je předpokládáný dle uznávaných lingvistů jako je Gheorghe Sarău, Vladimir Drimba či Peter Bakker. Jen těchto výrazů je v práci uvedeno přes 100. Nejčastěji jde o slova užívající se v argotu pro peníze, alkohol, krádeže, také nadávky a další. Častými jsou rovněž přejímky, kdy rumunština postrádala určitý výraz. Obvykle jde o tance, jež též pocházejí od Romů, nebo například o náčiní, jež Romové potřebovali ke svým pracím. Do této kapitoly je taktéž zahrnuto shrnutí ohledně etnonym, kterých existuje pro toto etnikum několik, a nejsou jednotná ve všech jazycích. Problematika se týká především výrazů *Rom* a *Cikán*, kdy slovo *Rom* je v dnešní době sice považováno za méně hanlivé a navíc pochází z romštiny, ale mnoho lingvistů preferuje název *Cikán*, jenž je také častěji užíván v hovorové mluvě a ve starších dílech.

Kapitola o literatuře je rozdělena na dvě části. V 19. století se vzdělanci začali zajímat o otroctví Romů a vyjadřovat to ve svých dílech. Obvykle šlo o popis těžkého života, výzvy k jejich osvobození či vyjádření soucitu s porobením. Některá díla se věnují rovněž jejich osvobození a životu poté. Mezi autory tohoto období bychom jmenovali Mihaila Kogălniceana, Cezara Bolliaca či Costacha Negruzziho a mnoho dalších. Ve 20. století se už neobjevují jen díla o životě Romů během a po zrušení otroctví, ale také pohádky, díla, v nichž jsou zobrazováni jako lidé s nadpřirozenými schopnostmi, hudebníci či je zachycen jejich současný život. Častým námětem je i 2. světová válka a osud Romů v Podněstří, což je zobrazováno také v moderních dílech 21. století.

Pokud bychom měli vybrat další odvětví, které nesporně něco Rumunsku dalo, budou to řemesla. Romové měli po celá staletí své profese, jež byly mnohdy dány jen jim, či v nich vynikali. Dodnes jsou vynikajícími muzikanty, prodávají zlato nebo vyrábějí předměty z různých kovů jako je měď. Dříve byli známi také tím, že cvičili medvědy, vyráběli cihly nebo výrobky ze dřeva. I dnes můžeme potkat zejména ženy romského původu, které se živí magií, věštěním z ruky a vykládáním karet. To je také schopnost, jež byla Romům přisuzovaná už před staletími a objevuje se i v literatuře. Ač v těchto řemeslech vynikali, neznáme moc osob, které by tím byly přímo známé. Dnes však existují osoby romského původu, jež jsou proslavené nejen v oborech připisovaných Romům, ale stejně tak v politice, sportech, lékařství a dalších odvětvích.

Poslední podkapitola se zabývá ostatním uměním kromě hudby, jež je zmíněná již dříve. Romové se objevují v obrazech, na fotografiích, v divadelních představeních, filmech a dalších dílech. Jsou předlohou například i pro film *Aferim*, jenž získal mnohá ocenění, nebo pro několik zahraničních fotografů, které tato díla proslavila. Romové samotní se začali do umění angažovat až v posledních desetiletích, a přestože je většina děl nikoliv od Romů, ale o Romech, tak i v tomto odvětví dochází k určitému posunu. Zajisté tak můžeme konstatovat, že jsou vzorem pro desítky a možná stovky umělců romského i neromského původu, ať už je tématem jejich postavení, specifický život či historické události.

Praktická část byla vytvořena tak, abychom z ní mohli odvodit, jaký měla romská kultura vliv na Rumunsko dle obyvatel Rumunska. Proto byl distribuován dotazník s otázkami o vnímání této komunity a dopadu jejich kultury na Rumunsko, ale také s otázkami, které zjišťují, zda mají Rumuni o této menšině všeobecný přehled či nikoliv. Na dotazník složený z celkově 13 otázek odpovědělo 104 respondentů. Zatímco otázky týkající se vědomostí o romském etniku byly zodpovězeny z větší části správně – více než polovina ví, jaký je původ Romů, a 90% ví, že mají svůj vlastní jazyk – otázky, jež se věnovaly tomu, jaký mají Romové vliv na Rumunsko a jak jsou vnímáni, měly odpovědi obvykle negativního rázu. Z dotazníků vyplývá, že přes 60% obyvatel si myslí, že Romové Rumunsku neprospívají a společnost je vnímá negativně či spíše negativně. Nejčastější asociace jsou spojené s negativním obrazem, jako jsou krádeže, alkohol a chudoba. Pokud mělo toto etnikum vliv na Rumunsko, tak přes tři čtvrtiny obyvatel si myslí, že nebyl obecně pozitivní, to se týká i jednotlivých oborů jako literatura, tradice, politika a umění. Jediné v čem Rumuni uznávají pozitivní vliv Romů, je hudba. Přesto více než 60% obyvatel si myslí, že jsou rovnoprávními občany. Ač v kapitole o slavných Romech jsou zmíněny desítky jmen, málokdo si na některé z nich vzpomněl. Nejčastěji byli pak zmíněni zpěváci a další hudebníci.

Diplomová práce tak splnila stanovené body o literatuře, hudbě a ostatním umění, řemeslech i jazyku. Ač nemůžeme s jistotou určit, jaký je přesný vliv v daných odvětvích, je jasné, že romské etnikum dalo Rumunsku mnohé. Bohužel je často tento kulturní dopad přehlížen kvůli stereotypům a té části Romů, která je stále nepřizpůsobivá, živí se krádežemi či jinou nekalou činností, a je tak důvodem k diskriminaci. To má za následek, že mnohdy dopad romských tradic a kultury není nejen neuznáván, ale často jim je i odepřen a mnoha lidmi není ani předpokládán.

9. Rezumat în limba română

Scopul acestei teze de master este să descrie și să analizeze dacă romii au avut vreo influență asupra României și, dacă da, în ce domeniu. Există multe lucrări care descriu viața, istoria și cultura romilor, dar nu e sigur cum tradițiile, meșteșugurile și particularitățile lor au influențat viața românească. Deși fiecare își poate găsi răspunsul propriu la această întrebare, având în vedere stereotipurile, puțini recunosc că romii au avut vreo influență asupra culturii române. Această lucrare este însă o dovadă a faptului că există anumit impact. Este logic că, dacă există o minoritate mai mare într-o țară pe o perioadă mai lungă, anumite elemente ale culturilor trebuie să fie amestecate. Deși presupunem că cultura statului afectează ba chiar distruge cultura minorității, în acest caz cultura romă a supraviețuit secole de condamnare, discriminare și deportare, și totuși a dat ceva populației române.

Primul capitol descrie istoria romilor. Analizează originea lor care, datorită limbajului, se poate constata că este în India. Urmează migrația către Europa până în secolul al XIV-lea, când au apărut în România. Dar de mult timp erau sclavi care aparțineau statului, Bisericii, dar și boierilor. Au practicat diferite meșteșuguri, datorită cărora li s-a atribuit câte un nume generic. Sclavia lor s-a terminat la mijlocul secolului al XIX-lea, dar acest lucru nu oprește opresiunea și discriminarea. Aceasta culminează în al Doilea Război Mondial, atunci când un număr mare de romi a fost deportat în Transnistria, unde mulți dintre ei au murit de foame și frig. În timpul regimului comunist au fost practic ignorați. Regimul a încercat să-i asimileze și astfel nu i-a recunoscut ca minoritate și nu a acceptat nici drepturile și obiceiurile lor. Romii au fost recunoscuți ca cea mai mare minoritate etnică abia după revoluția din 1989, dar situația lor o afectează în continuare prejudecățile de astăzi.

Următorul capitol se referă la romii de astăzi. Teza urmărește să prezinte numărul exact al romilor, conform recensământului și studiilor, dar, de asemenea, explică dificultatea unei concluzii clare. Putem spune că numărul oficial este aproximativ șase sute de mii, în timp ce estimările se ridică la peste două milioane. Majoritatea romilor practică astăzi anumite obiceiuri și tradiții, chiar și 60% cunosc limba romani, dar, de exemplu, romii și românii au aceeași religii. Marea diferență este în educație, ocuparea forței de muncă și nivelul general de viață, în care au condiții mai scăzute. Adesea sunt cauzate de stereotipuri și de discriminare, nu numai economică, ci și culturală și socială.

Capitolul privind limba este în acest caz foarte important, pentru că nu este doar o sursă de a înțelege originea romilor, dar, de asemenea, probabil în acest sector a fost cel mai mult afectată România, mai exact limba română. O listă de cuvinte care posibil provin de la romani este prezentată în lucrare. Cu toate acestea, este dificil să se stabilească originea cuvintelor, astfel încât au fost prezentate cuvintele care au originea evidentă sau presupusă de către lingviști de renume, cum ar fi Gheorghe Sarău, Vladimir Drimba sau Peter Bakker. În lucrarea aceasta sunt menționați mai mult de o sută termeni. Cel mai adesea sunt cuvintele folosite în argou pentru bani, alcool, furt, înjurături și multe altele. Frecvente sunt împrumuturile, când limba română nu avea o anumită expresie. Des este vorba de denumirea dansurilor care provin de la romi sau, de exemplu, unelte pe care romii le foloseau pentru meseria lor. Acest capitol include și un rezumat al etnonimelor. Acest grup etnic are mai multe denumiri și nu sunt eterogene în toate limbile. Problematika se referă în principal la cuvintele rom și țigan, deși cuvântul rom este în prezent considerat mai puțin peiorativ și vine din limba romani, mulți lingviști preferă expresia țigan, care este folosit mai frecvent în limba vorbită și în lucrări mai vechi.

Capitolul referitor la literatură este împărțit în două părți. În secolul al XIX-lea, intelectualii au început să se intereseze de robia romilor și s-o combată în lucrările lor. De obicei, era o descriere a vieții grele, apel pentru eliberarea lor sau exprimarea compasiunii cu sclavie. Unele lucrări sunt despre eliberarea și viața lor după aceea. Printre autorii acestei perioade i-am numi pe Mihail Kogălniceanu, Cezar Bolliac sau Costache Negruzziho și mulți alții. În secolul XX nu numai că apar lucrări cu privire la viața lor în timpul și după abolirea sclaviei, dar și în basme, în lucrările în care sunt înfățișați ca oameni cu puteri supranaturale, ca muzicieni, precum și viața lor în prezent. O temă frecventă este al Doilea Război Mondial și soarta romilor în Transnistria, care este prezentată și în lucrări moderne ale secolului XXI.

Dacă ar trebui să alegem un alt sector în care aportul romilor e incontestabil, ar fi meșteșugurile. Romii au avut timp de secole profesiile lor, pe care le au practicat adesea numai ei, sau au excelat în ele. Până astăzi sunt muzicieni excelenți, vânzători de aur sau de articole fabricate din diferite metale, cum ar fi cupru. Anterior au fost cunoscuți ca ursari, producători de cărămidă sau obiecte din lemn. Chiar și astăzi putem întâlni în special femeile rome, care își câștigă existența cu magie, ghicitul din palmă sau din cărți. Puterile supranaturale le-au fost atribuite de-a lungul secolelor ba chiar apar și în literatură. Deși s-au remarcat în aceste meserii, nu cunoaștem foarte multe personalități care ar fi

cunoscute datorită lor. Cu toate acestea, astăzi există persoane de origine romă, ar fi cunoscute nu numai în domeniile atribuite romilor, dar și în politică, sport, medicină și altele.

Ultimul subcapitol se ocupă cu arte în afară de meșteșuguri, care sunt menționate mai sus. Romi apar în picturi, fotografii, spectacole de teatru, filme și alte lucrări. Ei sunt tema filmului „*Aferim*“, care a primit numeroase premii, sau la mai mulți fotografi străini, care sunt celebri datorită acestor opere. Romii înșiși au început în ultimele decenii să se angajeze în arte, și, cu toate că cele mai multe lucrări nu sunt de la romi, ci doar despre romi, situația în acest sector progresează. Cu siguranță putem spune că romii sunt un model pentru zeci și poate sute de artiști romi și ne-romi, indiferent dacă tema operelor respective este statutul lor, viața specifică sau evenimente istorice.

Partea practică a tezei a fost concepută în așa fel ca să ne putem lămuri, cum au influențat romii România după părerea românilor. De aceea a fost creat un chestionar cu întrebări privind percepția comunității și impactul asupra culturii României, dar, de asemenea, cu întrebări care determină dacă românii au cunoștințe generale despre această minoritate. La chestionarul, format din 13 întrebări, au răspuns 104 respondenți. În timp ce la întrebările referitoare la cunoștințele despre etnie romă, au răspuns în mare parte corect - mai mult de jumătate știu care este originea romilor și 90% știu că au limba lor proprie - întrebările care sunt dedicate impactului romilor asupra României, au avut, în general, răspunsuri negative. Chestionarele implică faptul că peste 60% dintre oameni cred că romii nu aduc nici un folos României și societatea română îi percepe negativ sau mai degrabă negativ. Cel mai des romilor sunt atribuite furturi, alcool și sărăcia. În cazul în care acest grup etnic a avut o influență asupra României, peste trei sferturi din populație consideră că, în general, aceasta nu a fost pozitivă, ceea ce se referă și la domeniile specifice ca literatură, tradiții, politică și artă. Singurul lucru pe care România îl recunoaște este influența pozitivă a romilor asupra muzicii. Cu toate acestea, mai mult de 60% din populație consideră că romii sunt cetățeni egali. Deși în capitolul despre romii celebri sunt menționați zeci de nume, puține persoane și-au amintit de ei. Cel mai adesea au fost menționați cântăreți și muzicieni.

Teza de master a îndeplinit punctele stabilite despre literatură, muzică și alte arte, meserii și limbaj. Deși nu putem determina cu certitudine care este impactul asupra diferitelor domenii, este clar că etnia romă a dat României mult. Cu toate acestea impactul este des ignorat datorită unor stereotipuri și a unei părți a romilor, care este neadaptabilă, se ocupă cu furtul sau alte activități necinstite, acestea fiind și motivul opiniilor discriminatoare. Acest

lucru are drept consecință faptul că, în multe cazuri, impactul tradițiilor și al culturii romilor nu este doar nerecunoscut, dar de multe ori chiar negat iar multă lume nici nu-l presupune.

10. Seznam použité literatury

Seznam použitých českých zdrojů

- Alinčová, Milena et al. *Původ názvů Rom–Cikán. Interkulturní vzdělávání – příručka nejen pro středoškolské pedagogy. Člověk v tísni*, 2002.
- BUDAI-DELEANU, Ion. *Cikaniáda*. Praha: Odeon, 1972.
- COHN, Werner. *Cikáni*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. ISBN 978-80-7419-008-7.
- DAVIDOVÁ, Eva. *Romano drom: cesty Romů : 1945-1990 : změny v postavení a způsobu života Romů v Čechách, na Moravě a na Slovensku*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1995. ISBN 80-7067-533-8.
- FRASER, Angus M. *Cikáni*. Přeložila Marta MIKLUŠÁKOVÁ. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1998. ISBN 80-7106-212-x.
- KENRICK, Donald. *Cikáni na cestě z Indie do Evropy*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 2003. ISBN 80-244-0589-x.
- STANCU, Zaharia. *Cikánský tábor*. Praha: Československý spisovatel, 1973.
- TEJCHMAN, Miroslav. *Dějiny Rumunska*. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-480-2.
- Příběh Romů: [katalog ke stálé expozici Muzea romské kultury]*. Brno: Muzeum romské kultury, c2012. ISBN 978-80-86656-21-2.
- Romano Džaniben: *časopis romistických studií*. Praha: Společnost přátel časopisu Romano džaniben, 1994. ISSN 1210-8545.
- Romové - reflexe problému: soubor textů k romské problematice*. Praha: SOFIS, 1997. ISBN 80-902439-0-8.

Seznam použitých zahraničních zdrojů

- Academia Româna. *Dicționarul general al literaturii române, vol. I.–IV*. București: Editura Univers Enciclopedic: 2004–05.
- ACHIM, Viorel. *Țigani in istoria României*. București: Editura enciclopedică, 1998.
- ACHIM, Venera a Raluca TOMI. *Documente de arhivă privind robia țiganilor: epoca dezrobirii*. București: Editura Academiei Române, 2010. ISBN 978-973-27-2014-1.
- ALECSANDRI, Vasile. *Istoria unui galbîn*. București: Editura Tineretului, 1960.

- ALEXANDRESCU, Gabriela. *Tradiții ale rromilor din spațiul românesc*. București: Salvați Copiii, 2004. ISBN 973- 0- 03353- 6.
- ASACHI, Gheorghe. *Opere, vol II*. Chișinău: 1991.
- BAKKER, P. a K. KYUCHUKOV. *What is the Romani language?*. Hatfield, Hertfordshire, UK: University of Hertfordshire Press, 2000. ISBN 1902806069.
- BAKKER, P. a H. KYUCHUKOV. *The typology and dialektology of Romani*. Amsterdam, 1997.
- BARBU, Eugen. *Groapa*. București: Editura 100+1 GRAMAR, 1995.
- BUDAI-DELEANU, Ion. *Țiganiada*. București: editura Minerva, 1973.
- DRIMBA, Vladimir. *Cercetări etimologice*. București: Univers enciclopedic, 2001. ISBN 973-8240-12-3.
- FELEA, Ion Mihai. *Cuvinte țigănești în limba română*. Clipa, 2015.
- FINAL REPORT of the International Commission on the Holocaust in Romania: Presented to Romanian President Ion Iliescu: Deportarea Romilor și tratamentul lor în Transnistria, 2004*.
- GRIGORE, Delia, Petre PETCUȚ a Mariana SANDU. *Istoria și tradițiile rromilor: Manual auxiliar pentru clasele a VI-a și a VII-a*. București: RO MEDIA, 2003.
- GRIGORE, Delia a Gheorghe SARĂU. *Istorie și tradiții rrome*. București: Salvați Copiii, 2006. ISBN 978- 973-0-04492–8.
- HORVÁTH, István a Lucian NASTASĂ. *Rom sau țigan. Dilemele unui etnonim în spațiul românesc*. Cluj-Napoca: Editura Institutului pentru Studierea Problemelor Minorităților Naționale, 2012. ISBN 978-606-8377-06-3.
- LIVADĂ-CADESCHI, Ligia, Dan DRĂGHIA, Alexandra IANCU a Caterina PREDA. *Romii din România: identitate și alteritate: Manual auxiliar didactic*. Cluj-Napoca: Școala Ardeleană. ISBN 978-606-797-007-4.
- O'GRADY, Cathy a Daniela TARNOVSCHI. *Romii din România*. Centrul de Documentare și Informare despre Minoritățile din Europa de Sud- Est.
- PARASCHIVESCU, Miron Radu. *Cântece țigănești*. București: Editura tineretului, 1968.
- SARĂU, Gheorghe. *Ce vorbim? Astea chiar sunt vorbe "țigănești"?*. Romanothon, 2006.
- SARĂU, Gheorghe. *Studii și cercetări lingvistice: Interpretări etimologice și semantice ale unor termeni de origine rromă din limba română*. București: Academia Română, 2014.
- STANCU, Zaharia. *Șatra*. București: Editura pentru literatură, 1968.

Seznam použitých internetových zdrojů

- Artnet* [online]. [cit. 2018-07-05]. Dostupné z: <http://www.artnet.com/artists/iosif-iser/barbulautaru-fsLsldDEYbzeBS4ojAb8ww2>
- PĂDURARU, Cătălin. *Domnia lui Ștefan Răzvan în Moldova, între mit și realitate* (1595). [online]. [cit. 2018-07-03]. Dostupné z: http://www.istoria.md/articol/485/Domnia_lui_Ștefan_Răzvan_în_Moldova,_între_mit_și_realitate.
- DIEACONU, D. *De la călăi, la lăutari – istoria țiganilor din Țările Române*. *Historia* [online]. [cit. 2017-18-03]. Dostupné z: <https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/de-la-calai-la-lautari-istoria-tiganilor-din-tarile-romane>.
- HÜBSCHMANNOVÁ, Milena. *Původ Romů*. [online]. [cit. 2017-18-03]. Dostupné z: <http://rombase.uni-graz.at/cgi-bin/art.cgi?src=data/hist/origin/origin.cs.xml>
- Jurnaluldedrajna* [online]. [cit. 2018-07-05]. Dostupné z: <http://jurnaluldedrajna.ro/aurel-baesu-pictor-roman/>
- KIVU, Mircea. *Rrom sau țigan?* [online]. 2010 [cit. 2018-07-18]. Dostupné z: <http://romanalibera.ro/opinii/comentarii/rrom-sau-tigan---201104>.
- MBQ* [online]. [cit. 2018-07-05]. Dostupné z: <http://mbq.ro/collections/fiddler-pfeiffer-schlau-collection/>
- Poeziipopulare* [online]. [cit. 2018-07-05]. Dostupné z: <http://poeziipopulare.blogspot.com/2014/02/nunta-cantece-si-oratii-7.html>
- Recensamantul Romania*. [online]. 2011 [cit. 2018-07-18]. Dostupné z: <http://www.recensamantromania.ro/>.
- Romanianmuseum* [online]. [cit. 2018-07-05]. Dostupné z: <http://www.romanianmuseum.com/Romania/RomaniaEthnoRrom.html>
- Saatchiart* [online]. [cit. 2018-07-05]. Dostupné z: <https://www.saatchiart.com/art/Painting-bodle-sold/92823/1207952/view>
- SARĂU, Gheorghe. *Personalități rrome din spațiul geografic românesc*. [online]. [cit. 2018-02-03]. Dostupné z: <http://www.asociatiaproroma.ro/site/index.php/domeniu/cultura/personalitati>.

Ushmm [online]. [cit. 2018-07-05]. Dostupné z:

https://www.usmmm.org/wlc/en/media_nm.php?ModuleId=0&MediaId=2345

Vocearomilor [online]. [cit. 2018-07-05]. Dostupné z: <http://www.vocearomilor.ro/?p=12774>

11. Seznam příloh

Dotazník 1 v rumunském jazyce	I
Dotazník 2 v českém jazyce	IV
Obrázek 1 – Deportace Romů do Podněstří mezi lety 1941-1942.....	VII
Obrázek 2 – Romové <i>ursari</i> (Medvědáři).....	VII
Obrázek 3 – Výstava Roman butiQ	VIII
Obrázek 4 – Dílo <i>Căldărarii</i> od Aurela Băeşa	IX
Obrázek 5 – hudebník Barbu Lăutaru	IX
Obrázek 6 – Fotografie <i>Nunta</i> od Iosifa Bermana	X
Obrázek 7 – Dílo <i>Bodle</i> fotografa Daniela Briciho.....	XI
Obrázek 8 – Dnešní Romka v Rumunsku.....	XII
Obrázek 9 – Tradiční romské kroje.....	XII

Dotazníky

Dotazník 1 v rumunském jazyce

Chestionar pentru teza de master

Romii în cultura românească

Bună ziua, sunt studentă la Facultatea de Filozofie a Universității Caroline din Praga. Dacă ați avea câteva minute, v-aș ruga să răspundeți la întrebările de mai jos. Se referă la influența romilor asupra României. Răspunsurile la acest chestionar rămân anonime și sunt determinate doar pentru analiza în teza de master. Vă mulțumesc anticipat pentru timpul acordat.

Sexul: Masculin

Feminin

Vârsta: 0 – 20

21 – 35

36 – 50

51 – 70

peste 71 de ani

Naționalitate: Ceh / Cehă: fără nici o relație cu România

Ceh / Cehă: relație cu România

Român / Româncă

Alte naționalități

1. Care este părerea dumneavoastră cum sunt considerați romii?

A) Pozitiv

B) Mai mult pozitiv

C) Neutru

D) Mai mult negativ

E) Negativ

2. Ce părere aveți despre romi?

- A) E aceeași minoritate ca și altele
- B) Este o minoritate care nu prosperă României
- C) Sunt o parte a țării, influențează pozitiv cultura ei și au aceeași drepturi ca și alți cetățeni

3. Credeți că romi au influențat pozitiv cultura românească?

- A) Da
- B) Nu
- C) Nu știu

4. Cu ce au influențat pozitiv cultura românească?

	Da	Nu	Nu știu
Literatură			
Tradiții			
Muzică			
Politică			
Artă			

5. Considerați romii cetățeni români?

- A) Da
- B) Nu

6. Care este originea romilor?

7. Au limbă proprie?

A) Da

B) Nu

8. Cunoașteți vreun rom care a influențat în mod deosebit România?

9. Ce vă imaginați când se spune cuvântul rom?

10. Care este după părerea dumneavoastră atitudinea României față de romi?

Dotazník 2 v českém jazyce

Dotazník k diplomové práci na téma

Romové v rumunské kultuře

Dobrý den, studuji Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy. Prosím Vás tímto o vyplnění tohoto dotazníku, který bude součástí mé diplomové práce. Dotazník je zcela anonymní. Děkuji Vám za Vaši ochotu a čas.

Pohlaví: muž
žena

Věk: 0 – 20
21 – 35
36 – 50
51 – 70
71 a více

Národnost: Čech/Češka bez vztahu k Rumunsku
Čech/Češka se vztahem k Rumunsku
Rumun/Rumunka
Jiná národnost

1. Jak je dle Vašeho názoru přijímána romská komunita?

- A) pozitivně
- B) spíše pozitivně
- C) neutrálně
- D) spíše negativně
- E) rozhodně negativně

2. Jak se díváte na romskou komunitu Vy?

- A) je to stejná menšina jako všechny ostatní
- B) je to menšina, která naší zemi neprospívá
- C) je součástí našeho státu, ovlivňuje pozitivně jeho kulturu a Romové jsou rovnoprávními občany

3. Myslíte, že Romové ovlivnili rumunskou kulturu v pozitivním slova smyslu?

- A) Ano
- B) Ne
- C) Nevím

4. V čem Romové pozitivně ovlivnili českou kulturu?

	Ano	Ne	Nevím
Literatura			
Tradice			
Hudba			
Politika			
Umění celkově			

5. Považujete Romy za rovnoprávné občany?

- A) Ano
- B) Ne

6. Odkud Romové pocházejí?

7. Mají svůj vlastní jazyk?

A) Ano

B) Ne

8. Znáte nějakého Roma, který významně ovlivnil Váš stát / národ?

9. Co si představíte jako první, když se řekne Rom?

10. Jaký je dle Vás vztah Rumunska a Romů?

Obrázky

Obrázek 1 – Deportace Romů do Podněstří mezi lety 1941-1942.

Zdroj: Romanian deportation to Transnistria, 1941-1942. In: *Ushmm* [online]. [cit. 2018-07-05]. Dostupné z:

https://www.ushmm.org/wlc/en/media_nm.php?ModuleId=0&MediaId=2345

Obrázek 2 – Romové *ursari* (Medvědáři)

Zdroj: Tigani ursari din Romania. In: *Vocearomilor* [online]. [cit. 2018-07-05]. Dostupné z: <http://www.vocearomilor.ro/?p=12774>

Obrázek 3 – Výstava Roman butiQ

Zdroj: Meşteshukar ButiQ. In: *MBQ* [online]. [cit. 2018-07-05]. Dostupné z: <http://mbq.ro/collections/fiddler-pfeiffer-schlau-collection/>

Obrázek 4 – Dílo *Căldărarii* od Aurela Băeșă

Zdroj: Căldărarii. In: *Jurnaluldedrajna* [online]. [cit. 2018-07-05]. Dostupné z: <http://jurnaluldedrajna.ro/aurel-baesu-pictor-roman/>

Obrázek 5 – hudebník Barbu Lăutaru

Zdroj: Barbu Lăutaru. In: *Artnet* [online]. [cit. 2018-07-05]. Dostupné z: <http://www.artnet.com/artists/iosif-iser/barbu-lautaru-fsLsldDEYbzeBS4ojAb8ww2>

Obrázek 6 – Fotografie *Nunta* od Iosifa Bermana

Zdroj: Chemătorii (Nunta). In: *Poeziipopulare* [online]. [cit. 2018-07-05]. Dostupné z: <http://poeziipopulare.blogspot.com/2014/02/nunta-cantece-si-oratii-7.html>

Obrázek 7 – Dílo *Bodle* fotografa Daniela Briciho

Zdroj: Bodle. In: *Saatchiart* [online]. [cit. 2018-07-05]. Dostupné z:
<https://www.saatchiart.com/art/Painting-bodle-sold/92823/1207952/view>

Obrázek 8 – Dnešní Romka v Rumunsku

Zdroj: Tiganca din Romania. In: *Vocearomilor* [online]. [cit. 2018-07-05]. Dostupné z: <http://www.vocearomilor.ro/?p=11831>

Obrázek 9 – Tradiční romské kroje

Zdroj: Gypsies who live in Romania. In: *Romanianmuseum* [online]. [cit. 2018-07-05]. Dostupné z: <http://www.romanianmuseum.com/Romania/RomaniaEthnoRrom.html>